

ভକତ ଯହିୟା

Benilo Bostan

ଶ୍ରୀମହାଦେବ ଶର୍ମା

প্রকাশন পৰ্বদৰ সহায়ত
শ্রীমহাদেব শৰ্ম্মাৰ দ্বাৰা
প্রকাশিত

প্রথম সংস্কৰণ
ইং ১৯৬০ চন, মাৰ্চ মাহ

বেচৰনে—

অসম সেৱক প্ৰেছত
শ্রীবিজয় ভাগৱতীৰ দ্বাৰা মুদ্ৰিত

কাকূতি

কিমতে ভকতি কৰিবো তোমাত হৰি এ
মঞি মূঢ়মতি নাজানো তাৰ উপায়।
মহাবলৱন্ত দুৰ্বাসনা ঘোৰ হৰি এ
আমাৰ মনক তেজিয়া দূৰ নাযায়।
তোমাৰ মায়ায়ে মন মুহি আছে হৰি এ
অজ্ঞান আন্ধাৰে পৰিয়া পাৰ নাপাওঁ
অভয় চৰণে কাৰণে পশিলোঁ।
তুৱা গুণ নাম ভকতি প্ৰদীপ চাওঁ ॥

প্ৰকাশন পৰ্যদ

বিভিন্ন বিষয়ৰ আৱশ্যকীয় গ্ৰন্থ প্ৰণয়ন, সম্পাদন আৰু প্ৰকাশৰ ব্যৱস্থা কৰাৰ বাহিৰেও অসমৰ ন-পুৰণি গ্ৰন্থকাৰ সকলক গ্ৰন্থ প্ৰকাশত আৰ্থিক সাহায্য যোগোৱাৰ উদ্দেশ্যে অসম চৰকাৰে এখন প্ৰকাশন পৰ্যদ (Publication Board) প্ৰতিষ্ঠা কৰে ১৯৫৮ চনৰ শেষ ভাগত, চলিত বছৰৰপৰা প্ৰকাশন পৰ্যদৰ কাম আৰম্ভ হৈছে।

শিশু সাহিত্য, বিজ্ঞান, দৰ্শন, সাহিত্য সংস্কৃতিৰ আলোচনা আদি বিভিন্ন বিষয়ক গ্ৰন্থ প্ৰণয়ন, অনুবাদ আৰু সম্পাদনাৰ কাম বৰ্তমান প্ৰকাশন পৰ্যদে হাতত লৈছে। প্ৰকাশন পৰ্যদৰ প্ৰথম প্ৰকাশৰূপে চক্ৰবৰ্তী বাজা গোপাল আচাৰীৰ 'মহাভাৰতৰ' অসমীয়া অনুবাদ আৰু অসম ছাত্ৰ সন্মেলনৰ প্ৰথম অধিবেশনৰপৰা চৈধ্যজন সভাপতিৰ অভিভাষণ "ভাষণ-মালা" অলপতে প্ৰকাশ হ'ব।

ইয়াৰ বাহিৰে প্ৰকাশন পৰ্যদে প্ৰথম পৰ্যায়ত বিভিন্ন বিষয়ক সৰু-বৰ একৈশখন পুথি প্ৰকাশৰ বাবে গ্ৰন্থকাৰ সকললৈ আৰ্থিক সাহায্য আগ বঢ়াইছে।

"ভকত মহিমা" প্ৰকাশন পৰ্যদৰ পৰা আৰ্থিক সাহায্য পোৱা পুথিসমূহৰ ভিতৰে এখন।

গুৱাহাটী }
১১২১৫৯ }

শ্ৰীবিপ্লৱাৰায়ণ শাস্ত্ৰী
সচিব, প্ৰকাশন পৰ্যদ, অসম
গুৱাহাটী

পাতনি

যি সকল লোকে ভগৱন্তক ভজনা কৰাটোকে জীৱনৰ ঘাই কাম বুলি মানি লৈছে তেনে লোককে ভকত বোলা হয়। ভকত সকল চৰিত্ৰবান পুৰুষ। আদি যুগৰে পৰা মহিলাৰ ভিতৰতো তেনে চৰিত্ৰবান মহিলা আছে। ভকত সকলৰ স্বভাৱ শান্ত আৰু মন বৰ উদাৰ বা মহৎ হয় কাৰণে সিবিলাকক সন্ত আৰু মহন্ত বোলা হয়। ইবিলাকৰ জীৱন পবিত্ৰ কাৰণ ইবিলাক শুদ্ধ, অপাপবিক্ত ভগৱন্তৰ সেৱক। ভগৱন্তৰ সন্তোষৰ কাৰণে ইবিলাকে সংসাৰত সকলো কাম কৰে। এইটো সঁচা যে সংসাৰত কাম নকৰাকৈ কোনো থাকিব নোৱাৰে। গতিকে কামৰ কৌশল কি জানিব লাগে অৰ্থাৎ কি কাম কৰিলে আমাৰ কুশল হয় সেইটো জানিব লাগে।

এই কৌশল ভকত অৰ্জুনক ভগৱান শ্ৰীকৃষ্ণই শিকাই দিছিল — "তুমি যি কাম কৰা সকলো মোৰ প্ৰীতিৰ অৰ্থে কৰিবা। তেতিয়া তোমাক কৃষ্ণই বন্ধন কৰিব নোৱাৰিব।" মোৰ প্ৰীতি বোলোতে শ্ৰীকৃষ্ণই ঈশ্বৰৰ প্ৰীতি বুজাইছিল। ঈশ্বৰৰ প্ৰীতিৰ অৰ্থে কৰা কাম পুণ্য কাম। ভকত সকলে এনে পুণ্য কামকেহে কৰে।

পৰমহংস ৰামকৃষ্ণদেৱে কৈছিল "ভকতৰ এক জাত"। অৰ্থাৎ ভক্ত সকলৰ জাতিভেদ নাই। এই পুথিৰ "মুনিবাহন"ৰ কথাতে সেই কথা বুজা যায়। দেশ, কাল ভেদে সকলো ভকতৰে একে কথা।

এই পুথিখনি প্ৰস্তুত কৰোঁতে পাৰিতপক্ষে আমাৰ দেশৰ (ভাৰতৰ) বেলেগ বেলেগ ঠাইৰ ভকত সকলৰ জীৱন কথা সন্নিবেশ কৰা হৈছে। ই এফালে যেনেকৈ উক্ত পৰমহংসদেৱৰ উক্তিৰ কথা প্ৰমাণ কৰে আনফালে তেনেকৈ ভাৰতৰ অখণ্ডতাও বুজায়।

ভকত সকল সমাজৰ অলঙ্কাৰ স্বৰূপ। সিবিলাকৰ জীৱন কথা আমাৰ জীৱন গঠনত প্ৰধান সহায়ক। গতিকে জীৱন কথাৰ স্পৰ্শলৈ আহিলে আমি বহুতো উপকৃত হওঁ। এই ভাব মনতে সাৰোগত কৰি বিভিন্ন দেশৰ বিভিন্ন ভাৱৰ ভকত সকলৰ চমু জীৱন কথা ইয়াত দিয়া হৈছে।

ভকত সকলৰ কাৰ্য্যাবলীক মহিমা শব্দৰে বুজোৱাৰ কাৰণ হ'ল যে সিবিলাকৰ কামবোৰে ঈশ্বৰৰ বেলেগ শক্তি তথা ভাব বিলাক প্ৰকাশ কৰে। সেইবোৰ একেলগ কৰি বুজিবলৈ চেষ্টা কৰাই হ'ল জীৱনত সৌন্দৰ্য্য উপলব্ধিৰ প্ৰধান সম্বল।

এই পুথিখন প্ৰকাশ কৰিবলৈ, চৰকাৰৰ দ্বাৰা সম্প্ৰতি স্থাপিত প্ৰকাশন পৰ্যদে দায়িত্ব গ্ৰহণ কৰি সাহায্য কৰাত ইয়াৰেই কৃতজ্ঞতা জনোৱা হ'ল। ইতি—

বিনীত
শ্ৰী মহাদেৱ শৰ্মা

সূচীপত্ৰ

ত্ৰিপুৰ দাস	১
বিপ্ৰ দামোদৰ	৫
ভক্ত দাছ	১৫
সুৰদাস	২৭
গৌৰী মা	৩১
জনৰ্দীন আতৈ	৪৩
মুনিবাহন	৪৮

ভক্ত ত্ৰিপুৰদাস

বহুকাল পূৰ্বে ত্ৰিপুৰ দাস নামে এজন ভক্ত আছিল। তেওঁৰ ঘৰৰ ওচৰতে শ্ৰীনাথজীৰ ডাঙৰ মন্দিৰ। শ্ৰীনাথজী জাগ্ৰত দেৱতা বুলি খ্যাতি আছিল। সেই দেখি তা'লৈ সদায় নানা ঠাইৰ পৰাও যাত্ৰী আহিছিল। ত্ৰিপুৰনাথে এই শ্ৰীনাথজীক বৰ ভক্তি কৰিছিল আৰু তেওঁ মনে প্ৰাণে সততে দেৱতাৰ সেৱা পূজাত মন দিছিল।

সেই দেশৰ নবাবৰ তলত ত্ৰিপুৰদাস এজন ডাঙৰ বিষয়া। ধনে বস্ত্ৰে তেওঁ সমাজত এজন খ্যাতিমান লোক। চৰিত্ৰবান লোক কাৰণে সকলোৱে শ্ৰদ্ধাও কৰে। তেওঁন মনতো সদায় কিন্তু এই শ্ৰীনাথজীতে পৰি থাকে। তেওঁৰ সেৱা পূজাৰ কাৰণে যথেষ্ট টকা পইচা দিয়াৰ উপৰিও জাৰ কালি ভাল গৰম কাপোৰৰ সাজ আৰু জহকালি কোমল পাটৰ কাপোৰৰ সাজ দিহে আনন্দ পাইছিল। মন্দিৰৰ পূজাৰীয়েও ত্ৰিপুৰদাসে ভক্তিৰে দিয়া সাজ পোচাকেৰে শ্ৰীনাথজীক সজাইছিল। এই কথাত ভক্ত ত্ৰিপুৰদাসৰ মনত বৰ আনন্দ।

আনফালে ত্ৰিপুৰ দাসৰ মন বৰ উদাৰ আছিল। তেওঁ দীন দুখীকো সময়মতে উপযোগী কাপোৰ দান দিছিল আৰু দুখীয়া মানুহক পাৰ্থ্যমানে সহায় কৰিছিল। এই দৰে জীৱনৰ প্ৰথম ছোৱাত তেওঁৰ দিন মুখতে কটাইছিল।

সংসাবত কিন্তু সকলোৰে দিন সমানে নাযায়। সেইমতে ত্ৰিপুৰ দাসৰো দুখৰ দিন আহিল। টুটকীয়া, চকুচৰহা মানুহে নবাৰৰ ওচৰত ত্ৰিপুৰ দাসৰ কথা লগালে। বোলে ত্ৰিপুৰ দাসে তোমাৰ কামত মন নিদি শ্ৰীনাথজীৰ সেৱাতহে তেওঁৰ দিনে বাতিয়ে ধাউতি। টুটকীয়া মানুহবোৰৰ লগনীয়া কথাত নবাৰ মোহ গল। বিচাৰ নোলোৱাকৈয়ে ত্ৰিপুৰ দাসক কামৰ পৰা বিদায় দিলে।

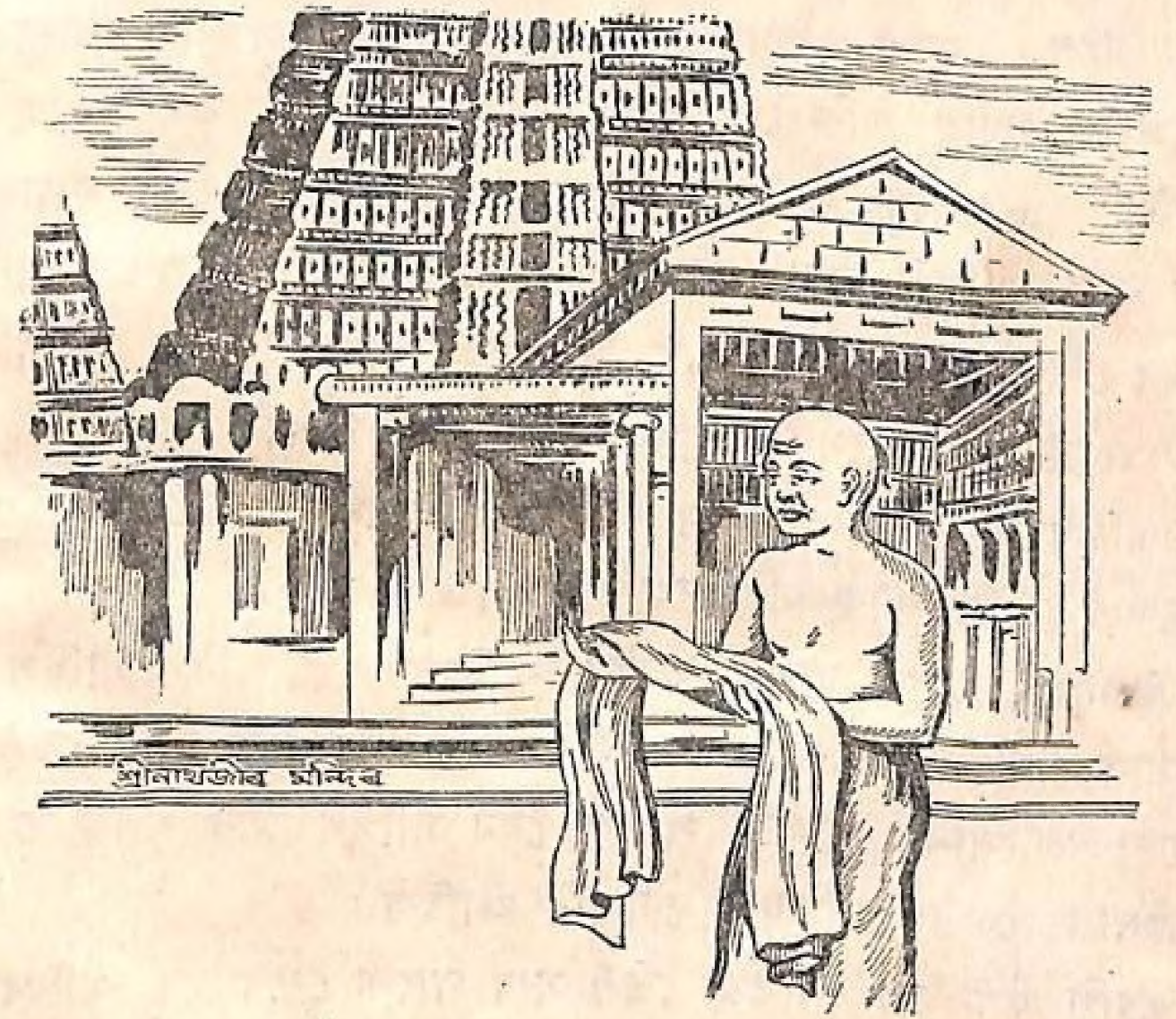
ত্ৰিপুৰ দাস এতিয়া দুখত পৰিল। হাত খোলা মানুহ। আগতে সবহ ধন সাচিবও পৰা নাছিল। উপাৰ্জন নোহোৱাত ক্ৰমে তেওঁৰ অৱস্থা হ্ৰাস হৈ আহিল। এতিয়া আনক সহায় কৰাহে নালাগে নিজৰ কাৰণেই ভাত কাপোৰৰ কষ্ট হল।

জাৰকালি আহিল। আগে পিছে ত্ৰিপুৰ দাসে বৰ মূল্যবান পছমী বা উলৰ কাপোৰ শ্ৰীনাথজীক দিছিল। এতিয়া উল বা পছমৰ হে নালাগে কপাহী ভাল কাপোৰ এখনকে দিয়ে কেনেকৈ? ত্ৰিপুৰ দাসৰ মনত বৰ দুখ। চিৰকালৰ নিয়ম নো বাক এৰে কেনেকৈ? বহুত ভাবি-চিন্তি তেওঁ কপাহী কাপোৰ এযোৰকে দিবলৈ বুলি মন বান্ধিলে। আক বেজাৰ মনে হলেও বজাবলৈ গৈ ডাঠ কপাহী কাপোৰৰ সজ এটা কিনি আনিলে।

পিছদিনা ত্ৰিপুৰ দাসে কিনি অনা কপাহী কাপোৰ সাজ মন্দিৰত দিবলৈ নিওঁতে চুকৰ পানীৰে বাট নেদেখা হৈ গৈছে। মন্দিৰৰ ভৰালীৰ হাতত কাপোৰ সজ দিলে আক শ্ৰীনাথজীক প্ৰণাম কৰি ঘৰলৈ আহিল। তেওঁৰ বেজাৰৰ ঘাই কাৰণ হল “মোৰ প্ৰভুৱে ইমান ডাঠ কাপোৰ পিন্ধিব কেনেকৈ? কোমল শৰীৰত দুখ পাব।

কাপোৰ সজ দি তেওঁ সেইদিনা একো নাখাই নবই কান্দি কান্দি বিছনাত পৰি থাকিল।

মন্দিৰৰ পূজাৰী সন্ধিয়া সময়ত আহি আৰতি কৰিলে, আক ভাল গৰম কাপোৰ পিন্ধাই শ্ৰীনাথজীক শয়নত দি আগে পাচে

যোৱাদি ঘৰলৈ গল। বাতি পূজাৰীয়ে সপোন দেখিলে। শ্ৰীনাথজীয়ে যেন কৈছে—“মোৰ বৰ জাৰ লাগিছে, এইয়া কি কাপোৰ দি গলা।” সাৰ পাই পূজাৰীয়ে খকমক কৈ মন্দিৰলৈ আহিল। দেখে প্ৰভুৰ গাত দি যোৱা গৰম কাপোৰ আছে। তেন্তে জাৰ কিয়

পাইছে। একো বুজিব নোৱাৰি আৰু এসাজ গৰম কাপোৰ প্ৰভুৰ গাত মেৰিয়াই দি পূজাৰটী আকৌ শুৱলৈ গল।

পূজাৰী শোৱাৰ অলপ পাছতে আকৌ সপোন দেখিলে। এইবাৰ খংমুৱাকৈ কলে, মোক কি কাপোৰ দিছা? ত্ৰিপুৰ দাসে দি যোৱা কাপোৰ কি হল? মই কষ্ট পাইছোঁ। পূজাৰী আকৌ সাৰ পাই উঠিল। তেওঁ এইবাৰ প্ৰভুৰ আদেশ বুজি পালে আৰু পোনতে ভৱালীক জগাই মন্দিৰলৈ মাতি আনি সকলো কথা কলে। তেতিয়া ভৱালীয়ে অবজ্ঞাৰে সৈতে আতৰাই থোৱা সেই কপাহী ডাঠ কাপোৰ খিনি বিচাৰি উলিয়াই পূজাৰীৰ হাতত দিলে। পূজাৰী মন্দিৰ সোমাই প্ৰভুৰ গাৰ পৰা আগতে দি যোৱা গৰম কাপোৰ সাজ খহাই ত্ৰিপুৰ দাসে দি যোৱা কাপোৰ সাজ পিন্ধাই দিলে।

এতিয়া পূজাৰীয়ে প্ৰভুৰ মুখৰ ফালে চাই দেখে যেন সেই মূৰ্ত্তিয়ে আনন্দত হাঁহিছে আৰু এতিয়াহে তৃপ্তি পাইছে।

ইফালে ত্ৰিপুৰ দাসৰ বাতিৰ বাতিটো টোপনি নাছিল। বিছনাত পৰি উচুপি কান্দি কটাইছিল। কিন্তু শেহ নিশা তেওঁৰ মনতো আপোনা আপুনি পাতল যেন লাগিল আৰু শান্তি ভাব উপজিল। তেওঁৰ তেতিয়াহে টোপনি আহিল।

বেলি ওলাওঁতে যেতিয়া তেওঁ সাৰ পালে দেখে যে মন্দিৰৰ পূজাৰীকে মুখ্য কৰি বহুতো ভক্ত তেওঁক বেটি বহি আছে। তেওঁ বিলাকে তেওঁক এবাৰ চাবলৈ আহিছে। কিনো ভাগ্যবান ভক্ত এইজন, ত্ৰিলোকৰ অধিপতিয়ে যাৰ বস্তু নিজে উপযাচি গ্ৰহণ কৰিছে।

ভক্তিৰে দিয়া বস্তু ভগবানে গ্ৰহণ কৰে।

বিপ্ৰ দামোদৰ

দামোদৰ নামে এজন ব্ৰাহ্মণ আছিল। তেওঁৰ সংসাৰত পত্নীৰ বাহিৰে আন কেওঁ নাছিল। তেওঁলোক বৰ দুখীয়া। ভিখাৰী বামুণ বোলা কথাষাৰ ইবিলাকতে যেন বজিতা খাই পৰিছিল। খুজি ভাতৰ চাউল মুঠি পালেও গাৰ কাপোৰ পাব কত?

খাইবে খুন্তিবাক

একোৱে নাহিকে

বস্ত্ৰহীন শৰীৰত।

ব্ৰাহ্মণ বম ভোলা প্ৰকৃতিৰ মানুহ। সুখ দুখৰ খবৰেই নাই। পতিব্ৰতা পত্নীৰ মনত বৰ দুখ। দণ্ডতে যুগ যায়। বিশেষ ভাত নহলে পাৰি এদিন দুদিন থাকিব, কিন্তু কাপোৰ নহলে একা? তাতে জাৰকালি! নিতান্ত অসহনীয় অৱস্থাত জাৰত কঁপি কঁপি ব্ৰাহ্মণীয়ে এদিন—

স্বামীক বুলিলা

কাম্পান্তে আসিয়া

মুখত মাত নোলায়।

তথাপি টানি মানি কলে,—

শুনিয়েক স্বামী

মন্দভাগী আমি

সহিবো কত নিকাৰ।

দ্বাৰকাত আছে

প্ৰভু দামোদৰ

পৰম মিত্ৰ তোমাৰ ॥

তোমাৰ মিত্ৰই বোলে দুখীয়াক বৰ দয়া কৰে। এনে অৱস্থাৰ কথা জানিলে তোমাকো মৰম কৰিব। অলপ নহয় অলপ সহায়

কৰিব। মোৰ কথা শুনা, তেওঁৰ ওচৰলৈ এবাৰ যোৱা। তোমাক দেখা পালেই নিশ্চয় কিছু দিব।

পত্নীৰ কথাত ব্ৰাহ্মণৰ মনত পৰিল সখা কৃষ্ণলৈ। ধন বস্তুৰ কথা পিচ, কিন্তু এবাৰ যে দেখা পাব, তাৰ কাৰণে মনত বৰ আগ্ৰহ জন্মিল।—

ভাৰ্য্যাৰ বচন শুনিয়া ব্ৰাহ্মণে

দৃঢ় কৰিলন্তু মতি।

কৃষ্ণ দৰ্শনে মোৰ মহালাভ

যাইবো দ্বাৰকাক পতি ॥

যোৱাৰ কথা থিব হল। এতিয়া মনত পৰিল, ইমান দিনৰ মূৰত সখীৰ ওচৰলৈ যাম, সুদা হাতে যামনে? হাত ভেটি কি নিম। ব্ৰাহ্মণীকো কথাটো কলে। তেৱেঁ বোলে হয় সখীলৈ কিবা দিবই লাগিব। কলে, বাক আপুনি যাবলৈ তৈয়াৰ হৈ ওলাওক। মই যি পাওঁ গোটাই দিওঁ।

ব্ৰাহ্মণী ওচৰৰে কেঘৰ মানত ফুৰি কেমুঠি মান সান্দহ পালে তাকে আনি এটি টোপোলা বান্ধি ঠিক কৰিলে। বামুনে স্নান আত্মিক কৰি তৈয়াৰ হল। ব্ৰাহ্মণীয়ে যাবৰ সময়ত টোপোলাটো দিলে। তাকে কাষলতি তলত লুকাই লৈ ব্ৰাহ্মণ দ্বাৰকা বুলি বাওনা হ'ল। এইবাৰ ব্ৰাহ্মণে—

কৃষ্ণৰ চৰণ দেখিবাক প্ৰতি

দ্বাৰকাক লাগি গৈলা।

এতিয়া ব্ৰাহ্মণৰ চিন্তা কেনেকৈ দ্বাৰকাধাম পাওঁ, কেতিয়া

প্ৰিয় সখাক দেখোঁ। এই ভাবি তেওঁ বেগাই যাবলৈ ধৰিলে দ্বাৰকা এখন ডাঙৰ পুৰী। কৃষ্ণ বা থাকে কত?

ষোড়শ হাজাৰ আবাস প্ৰকাশে

বৈকুণ্ঠ পুৰ সমান।

যজুগণ যত পশিবে নপাৰে

কৃষ্ণৰ বহুস্থ স্থান ॥

দ্বাৰকাধাম যিমান ডাঙৰ হলেও ব্ৰাহ্মণৰ তাত অবাধ গতি যেনে তেনে যাব পাৰে আৰু যতে ততে সোমাবও পাৰে। গোটেই দিনটো খোজ কাঢ়ি ব্ৰাহ্মণৰ ভাগৰ লাগিছিল, তেনেতে সমুখতে দিব্য ঘৰ এখন দেখি তাতে সোমাল। তেওঁৰ কপাল ভাল সেই মন্দিৰতে শ্ৰীকৃষ্ণ আছিল। হঠাতে ব্ৰাহ্মণক দেখা পাই তেওঁ আচৰিত হল আৰু ততালিকে শয্যাৰ পৰা নামি আহি সখিয়েকৰ সাৰট মাৰি ধৰি কলে, “ইমান দিনৰ পিছত সখি কৰ পৰা আহিল”—

সখীক আলাঙ্গি

অতি শ্ৰীতি পাইল

আনন্দে লোতক বাৰে।

সোণাৰ খাটত

বসুৱাইলা নিয়া

ধৰিয়া অতি সাদৰে।

অকল সেয়ে নহয়। তাৰ পিচত হাত ভৰি ধুৱাই দিলে, চন্দনৰ ফোট পিন্ধালে, কপূৰ তামোল খাবলৈ দিলে। বৰ ভাগৰত অহা দেখি কৃষ্ণৰ মহিষী মা সৈব্যাই নিজে বিছনীৰে বিচি দিবলৈ ধৰিলে।

সখা কৃষ্ণৰ এনে সাদৰ সন্তাষণ পাই বিপ্ৰ অভিভূত হল আৰু

কৃতজ্ঞতাত তেওঁৰ যেন বাকবোধ হৈছে। পুৰীৰ ভিতৰৰ পৰা
লোকেও এনে অভ্যর্থনা কৰা দেখা পাই আচৰিত হৈ ভাবিছে—
এই দুখীয়া ব্রাহ্মণজন কেনে পুণ্যবান। তিনিও ত্ৰৈলোক্যৰ নাথে
“আপুনি সেরন্ত যাক।”

এইদৰে সংকাৰাদিৰ পিছত হাঁহি মাৰি কৃষ্ণই সখীয়েকক কলে,
“তোমাক বহুত দিনৰ পিছত দেখা পাই বৰ ভাল লাগিছে। লগতে
আমি একেলগে গুৰুৰ ঘৰত থকাৰ কথাও মনত পৰিছে।—

গুৰুৰ গৃহৰ তথা স্মৰণ পুৰণি কথা

যেন ভৈল আমাৰ নিকাৰ।

মনত পৰেনে সখি এদিন গুৰুপত্নীৰ আদেশত আমি হাবিলৈ
খৰি আনিবলৈ যাওঁতে আমাৰ কি বিপদ হৈছিল। খৰি লুৰি বোজা
বান্ধি ঘৰলৈ ওলাওঁতেই হঠাতে ভয়ানক বতাহ বৰষুণ আৰম্ভ হল।
ইফালে আমি হাবিৰ মাজৰ পৰা নৌ ওলাওঁতেই বেলি মাৰ গল।
আমাৰ বাট পথ হেৰাল। বৰষুণে আমাক তেনেই তিতালে।
গোটেই বাতি জাৰত কঁপি কঁপি খৰিৰ বোজা মূৰত লৈ ঘূৰি
থাকোঁতে বাতি পুৱাল।

সিফালে গুৰু সান্দীপনীয়ে আমি ঘৰলৈ নোযোৱা দেখি
অতিশয় চিন্তিত হল। এনে দুৰ্য্যোগত আমাৰ যে কি দুৰ্গতি হৈছে,
এই কথা ভাবি তেখেতৰ বাতি টোপনি নাছিল। নিচেই পুৱাতে
আমাক বিচাৰি আহি সেই বন পালে আৰু আমাৰ অৱস্থা
দেখি—

জাৰেকাম্পি শিষ্য যত শৰীৰত নাহি তত

দেখি খেদ কৰিলে অনেক।

গুৰুক আগকৰি আমি ঘৰলৈ আহিলোঁ। ঘৰ পাই তিতা
কাপোৰ সলাই জুই পুৱাই আমি সষ্টম হোৱাত আমাক সকলোকে
বহুৱাই গুৰুৱে কলে “তোমালোকৰ এই কাৰ্য্যৰ দ্বাৰা মোৰ ঋণশোধ
হল। তাৰ পিচত কলে—

শুনা শিষ্য নিবন্তৰ

তুষ্ট ছয়া দিওঁ বৰ

জানা সব শাস্ত্ৰ একক্ষণে।

পূৰ্ণ ভৈল মনোৰথ

গৃহৰ ধৰিলোঁ পথ

পাছে আমি সবে শিষ্যগণে ॥

এইদৰে আমাৰ পঢ়া শেষ হল। আমি সকলো ঘৰাঘৰি গলোঁ।

গুৰুৰ ঘৰত থকা কালৰ কথা এইদৰে স্মৰণ আন কথা পতাৰ
পিছত ব্রাহ্মণে হাতযোৰ কৰি কলে—“আমি অজ্ঞানবশতঃ
না জানিলোঁও তুমি সাক্ষাৎ ঈশ্বৰ। তোমাৰ লগত থাকাত আমাৰ
সকলো পাপ নাশ হল আৰু আমাৰ এই জনম ধৰা সাফল
হল—

যিহেতু জগত স্বামী তোমাৰ লগত আমি

গুৰু গৃহে কৰিলো নিবাস।

মই হলে কিন্তু সখি এটা কথা বুজা নাই। সেইটো হৈছে—

আপুনি নিৰ্ম্মিলা শাস্ত্ৰ,

তাকো পঢ়া ছয়া ছাত্ৰ

ইটো কিনো ভৈল বিড়ম্বন?

এই কথাৰ উত্তৰ অলপ জটিল। সেই দেখি চতুৰ কৃষ্ণই সেইটো
কথা তল পেলাই আন কথা উলিয়ালে। কলে, সখি ইমান দিনৰ
মূৰত দেখা কৰিবলৈ আহিছা কাৰণে মই বৰ আনন্দ পাইছোঁ।

কিন্তু মোলৈ কি আনিছ। এতিয়াও দেখোন দিয়া নাই। সখীয়েকীয়ে
নিশ্চয় কিবা পঠাইছে মোলৈ। তুমি হে দিয়া নাই।

এই কথাত,—পৰম সন্ধোচ ভৈলা দ্বিজবৰ
কৃষ্ণৰ শুনিয়া বাণী।

বিপ্ৰই নো বাক এনে বাজ বাজেশ্বৰ স্বৰূপ সখীয়েকক কোন
সতে সান্দহৰ গুৰা কেইটা উলিয়াই দিয়ে! লাজতে তেওঁ একে
নামাতি তলমূৰ কৰি বহি থাকিল।

সখীয়েকৰ সন্ধোচ ভাবৰ কথা শ্ৰীকৃষ্ণই বুজি পাইছিল। তেওঁৰ
মনৰ কথাও জানিছিল—

ইটো দ্বিজবৰে পূৰ্বতে আমাৰ
লক্ষ্মী কামে নাবাখিলা।
ভাৰ্য্যাবেসে শ্ৰীতি সাধিবাক প্ৰতি
আমাৰ ঠাইক আইলা ॥

ঈশ্বৰ অন্তৰ্ধ্যামী—মনৰ কথা জানে, ফুটাই কব নালাগে।
ভাৰ্য্যাব কথা এবাব নোৱাৰি অহাৰ কথা বুজি সখীয়েকলৈ অন্তৰত
মৰম উপজিল। মনে মনে ঠিক কৰিলে এওঁক আজি এই পৃথিবীত
পাব পৰা পৰম সম্পদ দিম। এই বুলি—

কানিৰ টুপলি বিচাৰি আনিলা
আপুনি জগত স্বামী।

কাষলতি তলত লুকাই অনা সান্দহগুৰিৰ টোপোলাটো নিজ
হাতে উলিয়াই আনি কৃষ্ণই কলে, “এইয়া সখিয়ে মোলৈ বস্তু
পঠাইছে, তুমিহে বাটতে লুকুৱাইছ। চাওঁচোন ইয়াত কি আছে
বুলি টোপোলা মুকালি দেখে—

ইটো চাউল চিৰা জগতে সহিতে
তৃপ্তি কৰে আমাক।

এই বুলিয়েই এমুঠি সান্দহ লৈ আনন্দৰে গাল মাৰিলে। আৰু
এমুঠি মাৰিবলৈ হাতত লওঁতে কোনোবা ফালৰ পৰা আই লক্ষ্মী

আহি থাপ্ মাৰি হাতত ধৰি কলে, “এই গাল মাৰিলে ময়ো গৈ
তেওঁৰ ঘৰত বন্দী হব লাগিব।” লক্ষ্মীৰ কথা বুজি প্ৰভুৱে ই গাল
আৰু নামাৰিলে।

ইয়াত পিছত বাতি ব্রাহ্মণক অতি সাদাৰে ভোজন কৰালে আৰু
সুকোমল শয্যাতে শুবলৈ দিহা কৰি দিলে।

পিছদিনা পুৱা শোৱাৰ পৰা উঠি ব্রাহ্মণে যথাবিধি প্ৰাতঃকৃত্য
সমাপন কৰি সখা কৃষ্ণৰ ওচৰত মেলানি মাগিলে। কৃষ্ণই আকৌ
প্ৰেমতে সাবটি ধৰি অনেক মিঠা বাক্যেৰে সন্তুষ্ট জনালে আৰু
লগে লগে—

আগবঢ়াই নিয়া গৃহক পঠাইল

ব্রাহ্মণ চলিল সুখে।

কৃষ্ণে নিদিলন্ত, নুখুজিলা ধন

ব্রাহ্মণো আপোন মুখ ॥

আহি থাকোঁতে বাটত ব্রাহ্মণৰ মনত ঘাইকৈ দুটা কথা বৰকৈ
আচৰিত লাগিছিল—ত্ৰিলোকৰ পতি সখা কৃষ্ণৰ ব্রাহ্মণৰ প্ৰতি
ভক্তি। নিকিণ মই তেওঁৰ সখা। সখাৰ লগত সমান ব্যৱহাৰ
হে যুক্ত। কিন্তু মই ব্রাহ্মণ বাবেই ইমান সৎকাৰ, দ্বিতীয় কথা
নিজে উপযাচি মই নিয়া সাধাৰণ চাউল চিৰা এমুঠি খাই কি
তৃপ্তিবোধ! তেওঁ ভক্তবৎসল আৰু ভক্তাধীন দুয়োটা কথা সঁচা।
অহ! তেওঁৰ আলিঙ্গন কি অমৃতময় স্পৰ্শ। মই তেতিয়া নিজকে
পাহৰি গৈছিলোঁ।

নিজৰ কথালৈ যেতিয়াই মনটি আহিল, ততালিকে মনত পৰিল
যে তেওঁ সুদা হাতে ঘৰলৈ উলটিছে। সখাই নিজে উপযাচি একো
নিদিলে। তেওঁ বোধ হয় ভাবিলে—

দৰিদ্ৰ ব্রাহ্মণ ধন পাইলে মোক

পাশৰিবে সমুদায়।

এহি বুলি ধন নিদিল। আমাক

জানিলো কৃষ্ণ গোঁসাই ॥

সখা হলেও গোঁসাই কৃষ্ণৰ লীলা এই ভাবে গ্ৰহণ কৰি ব্রাহ্মণৰ
মনত অলপো খেদ ভাব নাছিল। প্ৰিয় সখাৰ ওচৰত ধনবস্ত্ৰ বিচৰা
বৰ অকিঞ্চিৎকৰ কথা। মই নকলেও তেওঁ মোৰ কথা জানে।
জনাৰ পাছত মোক কি লাগে, মই তেওঁক কিয় কব লাগে। নিজৰ
কাম। নিজে তেওঁ কৰিব।

সেইদৰে গুণাগুণ কৰি আহি ব্রাহ্মণ ঘৰ পাওঁ পাওঁ হল।
ব্রাহ্মণীয়ে সুদা হাত দেখিলে, সখিয়ে নিদিলে মই কি কৰিম বুলি
কম। হঠাতে তেওঁ ঘৰৰ ওচৰ পাই দেখে—তাত তেওঁৰ আগৰ পৰ্জা
ঘৰটো নাই। তাৰ ঠাইত দেখে—

দিব্য নব-নাৰী গণ ফুৰে তৈতে

পিন্ধি বস্ত্ৰ অলঙ্কাৰ।

দেখিয়া ব্রাহ্মণে বিস্ময় ভৈলন্ত

ইটো দিব্য পুৰী কাৰ ॥

পোণতে ব্রাহ্মণে ভাবিলে যে তেওঁ বাট হেৰুৱাই কোনোবা
ফালেহে আহিল। থমকা খাই বৈ চাই থকাটো ঘৰৰ ভিতৰৰ পৰা
ব্রাহ্মণীয়ে মন কৰিলে, আৰু—

—স্বামী আসিবাৰ দেখিয়া ব্রাহ্মণী

গৃহৰ বজাইলে বঙ্গে।

সালঙ্কতা দাসী সহস্ৰেক বেঢ়ি

যোগানে লড়িলা সঙ্গে ॥

ঘৰৰ পৰা আগবাঢ়ি আহি ব্ৰাহ্মণীয়ে স্বামীক ভক্তিয়ে প্ৰণাম
নাই ভিতৰলৈ আগবঢ়াই নিলে। ব্ৰাহ্মণে—

পৰম আনন্দে পশিলা মন্দিৰে

দ্বিজবৰ দিব্য কাছে।—এতিয়া ব্ৰাহ্মণে কিন্তু

ইন্দ্ৰতো অধিক পাইলে সগৃহীক

গুচিল দৰিদ্ৰ চিন।

ব্ৰাহ্মণৰ অৱস্থাৰ এই অভ্যুদয় লাভ বা পৰিবৰ্তন সখা
কৃষ্ণৰ কৃপা বুলি সহজে বুজিলে আৰু প্ৰকাশ কৰি পত্নীকো
বুজালে।—

ভকতৰ অল্প বস্তুক বিস্তৰ

কৰন্তু গৰুড় কেতু।

এইদৰে গ্ৰহণ কৰাই নহয় যাতে ধন বস্তু পাই মনলৈ কোনো
অহঙ্কাৰ ভাব নাহে তাৰ বাবে ভক্ত প্ৰাণৰ স্বাভাৱিক প্ৰাৰ্থনা
প্ৰকাশ পালে—

তাহাৰ চৰণে সৌন্দৰ্য্য সখি

মিত্ৰভাব নুগুচোক।

জন্মে জন্মে মই তান দাস হৈবো

মোক মোহে নলজ্জোক ॥

বিপ্ৰ দামোদৰ পত্নীৰ সহিতে, এতিয়া যেন আগতকৈও বেচি
পৰিমাণে কৃষ্ণপৰায়ণ হল। ঐশ্বৰ্য্য, বিভূতিৰ মোহে তেওঁলোকক
চুকি নাপালে। বৰং সকলো প্ৰভু কৃষ্ণৰে কৃপাত পোৱা দান
স্বৰূপ গ্ৰহণ কৰি এতিয়াৰ পৰা—

একচিত্তে মনে কৃষ্ণৰ চৰণে

ভৈলন্তু ধ্যান তৎপৰ ॥

এইদৰে নিজৰ কৰ্ম বন্ধ ছেদ কৰি, ভক্তি পৰায়ণ বিপ্ৰই গোটে
জগতকে কৃষ্ণময় দেখি অন্ত কালত—

“বিষ্ণুতে গৈলন্তু লীন”

ভক্ত দাছ

আহমেদাবাদ নগৰৰ ওচৰতে এখন চমাৰৰ গাওঁ। সেই গাওঁতে
দাছৰ ঘৰ। দাছ একেবাৰে দুখীয়া মানুহ। তেওঁৰ জীৱিকাৰ প্ৰধান
উপায় পৈত্ৰিক ব্যৱসায় হিচাবে চামৰাৰ কাম কৰা। পৰিয়ালত দুটি
লৰা, দুজনী ছোৱালী সৈতে ছজনে পোহ যাব লাগে। গতিকে
দাছৰে নিজ কামত মনপুতি নধৰিলে আন উপায় নাছিল।

তেতিয়া জহকালি। এদিন সন্ধিয়া সময়ত বতৰটো বেয়া হৈ
আছিল। গোটেই আকাশখন ডাৱৰে ঢাকি পেলালে। চাওঁতে
চাওঁতে বতাহ বৰষুণ আৰম্ভ হল। সেইদিনা আবেলি কমাল নামৰ
এজন সাধু সেইফালে ফুৰিবলৈ আহি সেই দুৰ্যোগত পৰিল। আন
উপায় নেদেখি সাধুজনে দাছৰ ঘৰৰ আওলাত আশ্ৰয় লৈ ঠিয়
দিলে। ভিতৰৰ ফালে চাই দেখিলে এজন মানুহে চামৰা চিলাই
কৰা কামত ব্যস্ত আছে। তেওঁৰ কামত আমনি হব বুলি ভাবি
সাধু ভিতৰ নোসোমাল।

ভিতৰত কাম কৰি থকা দাছৰে গম পালে যে কোনোবা এজন মানুহ আহি তেওঁৰ ঘৰৰ আওলাত থাকি বৰষুণত আশ্ৰয় লৈছে। তেওঁ ব্যস্ত ভাবে উঠি আহি সাধুক প্ৰণাম কৰি হাত যোৰ কৰি কলে “বাবা মই এজন বৰ দুখীয়া মানুহ। চামৰাৰ কাম কৰি পেট প্ৰবৰ্ত্তাওঁ। মোৰ জাত হীন বাবেই ভিতৰ সোমাবলৈ যচাইছেনে কি?”

সেই সাধুজনে কলে, “নহয় বাবা মই তোমাৰ জাতকুল বিচাৰ কৰি নোসোমোৱা নহয়। সাধুৰ নিজৰে কোনো জাত কুল না-থাকে তাতে মই এজন দীন দয়াল হৰিৰ দাস। তোমাক ঘিণ কৰি ভিতৰলৈ নোসোমোৱা নহয়। ভিতৰ সোমালে অনাহক তোমাৰ কামত ব্যাঘাত হ'ব বুলি ভাবিহে মই বাহিৰত ঠিয় দিছোঁ।

দাছৰে কলে, সেইটো একো নহয় বাবা, অনুগ্ৰহ কৰি ভিতৰলৈ বলক আৰু খন্তেক বহি জিৰণি লওক। মোৰ একো অসুবিধা নহয়। এনে সাদৰৰে মতাত সাধু ভিতৰ সোমাল আৰু দাছৰেও আন্তে বেস্তে পুৰণি চামৰা এডোখৰকে জাৰি জোকাৰি দি আঠু লৈ ভক্তি শ্ৰদ্ধাৰে সৈতে পাৰি বহিবলৈ দিলে আৰু সাধু কমাল তাতে বহিল।

কিন্তু কেনে বিপৰীত কথা—সাধুজন বহি দুই হাতেৰে চকু দুটি ঢাকি উচুপি কান্দিবলৈ ধৰিলে। দুই গালে চকু পানী বৈ গল। ইয়াকে দেখি দাছ শঙ্কিত হল আৰু কাতৰ কৰি কলে—“বাবা মোৰ কিবা অপৰাধ হল নেকি? মই বৰ দুখ পাইছোঁ। ভয়ো লাগিছে, আসন বসনতে কিবা দায় হৈছে বুলি।”

সাধকজন অলপ প্ৰকৃতিস্থ হৈ কলে, “নহয় ভাই দাছ, তুমি

যি ভাবিছা, সেই বাবে মোৰ কান্দোন অহা নাই। কিন্তু এইটো হলে সঁচা যে তোমাৰ সৰল আৰু আন্তৰিক সেৱা ভাব দেখি আজি মোৰ অন্তৰলৈ চকু পৰিছে। মোৰ মনলৈ ভাব আহিছে যে এওঁৰ দৰে সৰলচিত্তে আৰু শ্ৰদ্ধা ভক্তিয়ে মোৰ হৃদয়দেৱতাক হৃদি কমলাসনত বহুৱাব পাৰিছোনে? মই যেনেকৈ আজি তোমাৰ ছুৱাবত ঠিয় হৈ অপেক্ষা কৰি আছিলোঁ। সেইদৰে মোৰ প্ৰভুৱেও প্ৰতিদিনে এই জীৱনত ছুৱাব দলিত ঠিয় হৈ থাকি মোৰ পৰা একো সঁহাৰি নাপাই অন্তৰত ব্যথা পাই (কতদিন) ঘূৰি গৈছে? মই চোন তোমাৰ দৰে সৰল আত্মান কৰি দেৱতাক মোৰ হৃদয় মন্দিৰলৈ মাতিব বা মাতি নিব পৰা নাই! মোৰ অহঙ্কাৰ ভাব আহে আৰু সেইবাবে তেওঁলৈ মনত নপৰে। মোৰ মাত বোল নাপাই কতদিন ছাগৈ মোৰ প্ৰভু উলটি গৈছে। তোমাৰ ব্যৱহাৰে মোৰ মনত এই ভাবে সূচাই দিয়াত হে কান্দিছোঁ। ইয়াৰ বাবে তুমি ধন্য। তোমাৰ উদাৰ মনৰ কামৰ পৰা মই আজি বহুত শিক্ষা পালোঁ। আজি তুমি হে মোৰ নমস্কৃত।

নিবন্ধৰ কিন্তু সৰলচিত্তৰ দাছৰে সাধু কমালৰ তেনে প্ৰাণৰ বেদনাৰ মৰ্ম কথাত হয়তো সম্পূৰ্ণ বুজিব পৰা নাই। কিন্তু সাধুৰ চকুৰ পানী আৰু বিৰহ কাতৰ প্ৰাণৰ পৰা সহজে ব্যক্ত হোৱা কথাখিনিয়ে দাছৰ প্ৰাণত বুজিব নোৱাৰা স্পন্দন তুলিলে। তেওঁ নিঃসঙ্কোচে সুধিলে “বাবা আপুনি কোৱা সেই প্ৰভুজন কোন? সাধুজনে ততালিকে উত্তৰ দি কলে, “বাবা সকলোৰে যিজন প্ৰভু তেৱেঁই মোৰো জীৱন প্ৰভু।”

দাছ—তেনেহলে বাবা, তেওঁ মোৰ জীৱনৰো প্ৰভু? আৰু

আপোনাৰ দৰে মোৰো হৃদয়ৰ দুৱাৰ দলিত নিতে মোৰ পৰা আহ্বান শুনিবলৈ অপেক্ষা কৰি থাকে।

সাধু কমাল—“হয় হয় নিশ্চয় থাকে। তেওঁ যে সকলোৰে গৰাকী (স্বামী)। সেইকাৰণে সকলোৰে হৃদয় দুৱাৰত অসীম ধৈৰ্য্য সহকাৰে আমাৰ পৰা কোনো প্ৰকাৰৰ আহ্বান পাবলৈ সততে তেওঁ অপেক্ষা কৰি থাকে। আমাৰ অন্তৰতো সেইদৰে বৈ থাকে। কিন্তু মানুহে তেওঁৰ কথা পাহৰে। সেই দেখি জ্ঞানী সকলে কয় যে, “এই কথালৈ যাৰ হুঁচ থাকে তেঁৱেই মানুহ। মানুহৰ জীৱনৰ ঘাই কাম, তেওঁক স্মৰি “তেওঁক আহ্বান জনোৱা। সাধন ভজনৰ মূল কথাও সেয়ে”।

বাহিৰত তেতিয়া বতাহ বৰষুণ খামিছে। কিন্তু এই দাছৰ অন্তৰত এতিয়াহে নতুন ভাৱৰ আলোড়ন (বতাহ, বৰষুণ) আবৃত হৈছে। কিয় নাজানিলেও আপোনা আপুনি চকুৰ পানী বাগৰিছে আৰু তেওঁৰ দৃষ্টি উদাস। এনেতে সাধু কমালে দাছক আশীৰ্বাদ দি বিদায় ললে।

সেইদিনা সন্ধিয়াৰ শুভক্ষণত মুচি দাছৰে জীৱনৰ নতুন সন্ধান পালে, সাধুৰ আশীৰ্বাদ লভিলে। তেঁৱেই উত্তৰ কালত ভাৰত বিখ্যাত “ভক্ত দাছ”। তেওঁ অকল সাধকেই নহয়। মৰমিয়া নামে সম্প্ৰদায়ৰ প্ৰবৰ্ত্তকে। এই মৰমিয়া সম্প্ৰদায়ৰ সাধন প্ৰণালী বৰ সহজ। সৰলভাৱে ভজনা কৰিলে প্ৰেমময় ঈশ্বৰক পাব পাৰি এয়ে মৰমিয়া সাধনৰ প্ৰাণৰ কথা বা সাধন প্ৰণালী।

দাছৰ ঘৰৰ সেইদিনাৰ আগন্তুক সাধক জনাই লোকগুৰু কবীৰ পুত্ৰ আৰু তেওঁৰ শিষ্য। এই সাধক কমালেই সেইদিনা ভগবান

বিধানত দাছৰ অন্তৰত নতুন ভাৱৰ বোলসানি দিলে আৰু সেই বোলত, সেই কালত উত্তৰ ভাৰতৰ গোটেই ভক্ত সমাজ অনুৰঞ্জিত হৈছিল।

সাধক কমালৰ কৃপাত আজি দাছ দ্বিজ। দাছৰে আজি নতুন জীৱন লাভ কৰিলে। মানুহ উপজিয়েই জ্ঞানী হব নোৱাৰে। “সংস্কাৰাং দ্বিজ”—নতুন জনম লাভ। সংস্কাৰ মানে নতুন সজ ভাৱ গ্ৰহণ। যি ভাবে মানুহক স্বৰ্গ ৰাজ্যলৈ নিয়ে। স্বৰ্গ ৰাজ্যলৈ যাবলৈ মানুহে নতুন জনম লব লাগে—দ্বিজ হব লাগে। এই কথা বাইবেলতো আছে।

দাছৰে এতিয়াও চামৰাৰ কাম কৰে কিন্তু কামত যেন মন নবহে। কিবা ভাবি থাকোঁতে হাতৰ কাম হাততে থাকে। কেতিয়াবা কামৰো লাগ-বান্ধ নাথাকে, কৰা কাম নতুনকৈ কৰিব লগাত পৰে। সাধক কমালে দাছৰ মনত নতুন ভাৱ সূমাই দিয়ে। সেই সংস্কাৰৰ বলত ভাবে—মোৰ হৃদয় দুৱাৰত প্ৰভু বৈ আছে, মই মাতো নে নামাতো, সোঁৱৰো নে নোসোঁৱৰো পৰীক্ষা কৰি চাইছে। মোৰ হৃদয় দুৱাৰ জাপ খাই আছে—মই যে খোৱা চিন্তাত সংসাৰত কৰ্মব্যস্ত থাকি তেওঁলৈ পাহৰিছোঁ। এতিয়া জানিছোঁ। দুৱাৰ মুকলি কৰি তেওঁক মাতিব লাগিব। তেওঁ প্ৰেমময়, সেই কাৰণে মই নেমাতিলেও তেওঁ মোৰ ওপৰত ঠেহ নাপাতে, কিয় নামাতিলে বুলি খং নকৰে। তেওঁ অপেক্ষা কৰে, কেতিয়া গুৰুৰ বাক্যমৃত লভি বিবয় সংসাৰ পাহাৰি তেওঁক বিচাৰোঁ। এই বিষয় সংসাৰ অমৃতময় হয় যেতিয়া তেওঁৰ আশ্ৰয় বিচাৰি শৰণাপন্ন হওঁ।

কিন্তু এই সংসাৰো যে তেওঁৰেই। তালৈ পিঠি দিলে কিবা

দোষ হবনে? নহয়, নহয়; গোটেই সংসার খনকে তেওঁৰ বুলি ভাবি লৈ মই তেওঁৰে দাস হম। তেতিয়া প্ৰাণ ভৰি তেওঁক মাতিব পাৰিম।

অন্তৰত এনেবোৰ আকুলি-বিকুলী ভাবত দাছ আজি সাংসাৰিক কামত আনমনা, একানপতীয়া নহয়। দাছৰ প্ৰাণত ভগবৎ প্ৰেম, নদীৰ যি সোঁত বন্ধ হৈ আছিল আজি জন্ম-জন্মান্তৰৰ সাধনাৰ ফলত সাধক কামালৰ স্পৰ্শ পাই সেই বান্ধ ভাগি সোঁত বৰলৈ আবহু হৈছে। দাছৰ ভাবাবেগ বাঢ়ি যোৱাত উপায়ান্তৰ হৈ সাধু কামালৰ ওচৰলৈ যায় আৰু মিনতি পূৰ্বক হাতযোৰ কৰি কয়—“বাবা, প্ৰভুৰ কথা কৈ মোক বলিয়া কৰি দিলে। এতিয়া তেওঁক কেনেকৈ পাব পাৰোঁ। তাৰ উপায় দিয়ক। মই দেখোন কেউকালে একাৰকে দেখিছোঁ, পোহৰ কেনেকৈ দেখিম? আশ্বাস দি কনালে কয়—“তুমি চিন্তিত নহবা। যিজন সকলোৰে প্ৰভু তেঁৱেই আন প্ৰকাৰে গুৰু। তেওঁক পাবলৈ তুমি যিমান ব্যাকুল হবা সিমান তোমাৰ চিন্তা শুদ্ধ হব, তেওঁলৈ প্ৰেম বাঢ়িব। লগে লগে তোমাৰ সাধনাৰ পথ সুগম আৰু স্পষ্ট হৈ উঠিব। তেওঁৰে কৃপাত তোমাৰ হৃদয়ত তেওঁ স্বপ্ৰকাশিত হব আৰু তুমি প্ৰভুৰ দৰ্শন পাবা।

সাধকৰ কথাত দাছ আশ্বাসিত হয় আৰু তেওঁৰ জীৱন সত্তা কৃপান্তৰিত হ'ল। ঈশ্বৰৰ প্ৰতি প্ৰেমৰ সাধনাত অধিকৰূপে তেওঁ তৎপৰ হ'ল—সমুখত সাধন পথ যেন উজলি উঠিল।

গুৰুৰ কৃপাত দাছে প্ৰেমময় ঈশ্বৰৰ কথা জানিছে, তেওঁক পাবলৈ মতি দৃঢ় হৈছে। তেওঁক পাবলৈ, পূৰ্ণভাবে লাভ কৰিবলৈ দাছ আজি গৃহত্যাগী। তেওঁ নানা তীৰ্থ ফুৰি, নানা সাধুসঙ্গ কাৰ

নানা সাধন পথৰ মাধুৰ্য্য উপলব্ধি কৰিলে। কল্পবিকা মৃগৰ দৰে নিজতে ভগবানৰ ৰূপ দেখি, নিজ নাভিতে কল্পৰি সুগন্ধৰ উৎস বুলি জানি আজি দাছ শান্ত। তেওঁ এজন আজি সিদ্ধ সাধক।

দেশে বিদেশে ভক্ত দাছৰ নাম ছিটিকি গ'ল। ভগবানৰ বিধানত ফুলৰ সৌৰভ আপুনি বিয়পে। ভক্ত বা জ্ঞানীৰ কথাও সেইদৰে আপোনা আপুনি সমাজত জনাজনি হয়। নিজৰ ফালৰ পৰা প্ৰকাশ কৰিবলৈ চেষ্টা কাৰব নালাগে। সেইমতে এই পৰম ভাগবত দাছক এজন সিদ্ধ পুৰুষ বুলি জানি হিন্দু-মুছলমান ভেদে তেওঁৰ আশ্ৰয় বিচাৰি সকলো ফালৰ পৰা মানুহ আহিবলৈ ধৰিলে। চেষ্টা কৰিও কোনো ভক্তই নিজক লুকুৱাই ৰাখিব নোৱাৰে।

সম্ৰাট আকবৰৰ কাণতো এইজন মৰমীয়া সাধুৰ গুণাৱলীৰ কথা পৰিলগৈ। সম্ৰাট বৰ গুণগ্ৰাহী আৰু ধৰ্ম্মপিপাসু লোক আছিল। সন্ত সাধু দৰ্শন কাৰবলৈকো বৰ হেপাহ। তেখেতে ভক্ত দাছৰ ওচৰলৈ এজন দূত পঠাই এবাৰ দেখা পাবলৈ অভিলাষ জনালে। দাছে কলে—“ভাই মোৰ দৰে এজন সাধাৰণ মানুহৰ লগত বাদশাহৰ নো কি প্ৰয়োজন থাকিব পাৰে, মই বুজিব পৰা নাই। তুমি মোৰ নমস্কাৰ সহ জনাবা, মই দেখা কৰিবলৈ যাৰ নোৱাৰিম।”

দূত আহি সম্ৰাটক জনোৱাত তেখেত বিচলিত নহ'ল। কিভাবে নো কথাটো সাধুজনক কৈছিল সম্ৰাটে দূতৰ পৰা শুনি কলে—তোমাৰ কথা কোৱাত আঁৰ থাকিল। নতুবা সাধু লোকে তেনে উত্তৰ নিদিয়ে। বাক তুমি আকৌ এবাৰ তেখেতৰ ওচৰলৈ যোৱা আৰু কবা যে ঈশ্বৰৰ কথা শুনিবলৈ ভাল পোৱা আকবৰে

আপোনাৰ দৰ্শন প্ৰাৰ্থনা কৰিছে। কত, কোন দিনা দেখা পাবৰ সুবিধা হব দয়া কৰি কওক।

এইবাৰ দাছৰে মনৰ কথা ভাঙি কলে। যি উদ্দেশ্যে সম্ৰাটে মোক লগ পাব খোজে তাৰ বাবে ৰাজধানী উপযুক্ত ঠাই নহয়। নতুবা মই নিজে গৈ জাহাপনাক দেখা কৰিলোহেঁতেন। ভগৱৎ প্ৰসঙ্গ নিৰ্জনত হোৱাই ভাল।

সম্ৰাটে জনালে, “ৰাজধানীলৈ আপোনাক মাতিম এনে মূৰ্খ মই নহওঁ। সাগৰৰ পৰা এঘটি পানী আনি সাগৰৰ মহিমা মই কি বুজিম? আপোনাক আপোনাৰ আশ্ৰমত শান্ত পৰিবেশৰ আৰু ভক্তসকলৰ মাজত দেখা পালে বেচি শোভন হ'লহেঁতেন। কিন্তু এইদৰে আপোনাৰ ওচৰলৈ যোৱাৰ সংবাদ প্ৰকাশ হোৱা মাত্ৰে হাজাৰ হাজাৰ মানুহ উৰুৰি খাই গৈ আপোনাৰ আশ্ৰমৰ শান্তি ভঙ্গ কৰিব। তেনে অৱস্থা হ'লে আমাৰ কাৰো আনন্দ নহব।

আলোচনাৰ পিচত স্থিৰ হ'ল যে কতেপুৰ চিক্ৰিৰ ওচৰত এক নিৰ্জন ঠাইত উভয়ে সাক্ষাৎ হ'ব। সেইমতে নিকপিত দিনত দাছ তালৈ যাওঁতে বাটত এজন ভক্তই কলে—“আপোনাৰ ধৰ্ম সম্প্ৰদায়ৰ কাম ভালদৰে চলাবলৈ হ'লে এই সুযোগত পাংছাৰ পৰা সহায় বিচাৰিব পাৰে।” উত্তৰত দাছৰে গহীন ভাবে কলে—“বাছা, হৃদয় মন্দিৰত যাক প্ৰতিষ্ঠা কৰাৰ ব্ৰত গ্ৰহণ কৰিছোঁ। তেওঁৰ ওপৰতে নিৰ্ভৰ কৰাই ভাল। আত্মবলেই পৰম বল। পৰৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰিলে তেওঁৰ ওপৰত নিষ্ঠাৰ অভাব নুবুজাব নে। সত্য সদায় ধীৰ, অথচ দৃঢ়ভাবে নিজেই আত্মপ্ৰকাশ কৰে। তাৰ বাবে ৰজা মহাৰাজৰ সহায়ৰ অপেক্ষা কেতিয়াও নাৰাখোঁ।

সাক্ষাতৰ পিছত দাছৰ লগত সম্ৰাট আকবৰৰ ধৰ্মালাপ এদিন দুদিন নহয়—চল্লিছ দিন চলে। তাৰ সংক্ষেপ বিবৰণ ভক্ত সকলে লিখি ৰাখিছে। জ্ঞানপিপাসু সম্ৰাটে প্ৰশ্ন কৰে আৰু ভক্ত দাছৰে উত্তৰ দিয়ে। ই অতীব পুণ্য আৰু আনন্দৰ পৰিবেশ। শ্ৰোতা দুই এজন ভক্ত আৰু সম্ৰাটৰ ঘাই বিশ্বস্ত বিষয়া ২১৭ জন।

কথা প্ৰসঙ্গত এদিন সম্ৰাটে সুধিলে “বাৰা এই বিশ্বব্ৰহ্মাণ্ড সৃষ্টিৰ ক্ৰম কি। ভগবানে কোন বস্তু প্ৰথমে সৃজিলে,—আকাশ, বায়ু, জল, অগ্নি, নে ভূমি?”

দাছৰে হাঁহি মাৰি উত্তৰ দিলে, “জাহাপনা, সৃষ্টিকৰ্তা প্ৰভুৰ অনন্ত শক্তি গতিকে তেওঁ সৰ্বশক্তিমান। তেওঁৰ সৃষ্টিত আকৌ আগপিচ কি আছে। তেওঁ ইচ্ছামাত্ৰে একেলগে সকলো সৃষ্টি

বিবলৈ সমর্থ। এই বুলি এটি দোহা গালে। তাৰ অৰ্থ এই যে, মোৰ প্ৰভুৰ ইমান সামৰ্থ্য আছে যে এটা আনন্দধ্বনিত গোটেই লোকে একেলগে সৃষ্টি কৰিব পাৰে। বলহীনৰ হে কামত আগ পিচ থাকে, একেলগে, একেহাতে দুটা শল (মাহ) ধৰিব নাৱাৰে।”

আন এদিন আক এটা প্ৰশ্ন কৰিলে। শুলিলে সৰ্বসাধাৰণ মানুহৰ ধাৰণা যে সন্ত কবীৰে তেওঁৰ সাধনাৰ বলেৰে অধ্যাত্মতত্ত্বৰ মাখন গোটেই খিনি তুলি নিলে। এই কথাৰ অৰ্থ কি?

কবীৰ, দাছৰ গুৰুৰ গুৰু হিচাবে পৰম গুৰু। তেওঁৰ প্ৰতি শ্ৰদ্ধাও অপাৰসীম। মৰমীয়া পন্থৰ সাধনাৰ প্ৰবৰ্ত্তক কবীৰ যদিও দাছৰেও সেই পন্থাকে অবলম্বন কৰি তাক সহজ আৰু বিস্তৃত কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিছে সাধনৰ বলত। সত্যনিষ্ঠ দাছৰে প্ৰশ্নত কুণ্ঠাবোধ নোহোৱাকৈ উত্তৰ দিলে,—“যিমান ডাঙৰ সাধকেই নহওক, অনন্ত এই বস সাগৰ মথি কোনে অন্ত কৰিব পাৰিছে। এটা চৰায়ে তাৰ ঠোটেৰে সাগৰৰ কিমান খিনি পানী নিব পাৰিব। লোনৰ পুতলাই সাগৰৰ পানী জুখি ওৰ পাবনে? এইটো সঙ্কীৰ্ণ সাম্প্ৰদায়িক বুদ্ধিৰ কথা। কবীৰ মোৰ পৰম গুৰু। গুৰুৰ নামত এনে ঠেক মনৰ কথাৰ প্ৰশ্নৰ দিব নোৱাৰি।

দাছৰ উদাৰ, অসাম্প্ৰদায়িক আৰু সত্যনিষ্ঠ এনে উত্তৰ সহজে বুজি আকবৰ খুব আনন্দিত হন। তাত থকা জ্ঞানী লোক সকলে নিবন্ধৰ এজন চমাৰৰ মুখত এনে জ্ঞানগৰ্ভ কথা শুনি বিস্মিত হন।

তেওঁলোকেও এদিন এটা প্ৰশ্ন কৰিলে, “দাছ, কোৱাচোন বাক, তুমি কোন শাস্ত্ৰ আৰু বিধান মতে সাধনা কৰা।* ”

দাছৰে সহজ ভাবেই উত্তৰ দিলে, “মই নিবন্ধৰ। শাস্ত্ৰজ্ঞান যথাবিধি মোৰ নাই। গুৰু বাক্যই মোৰ সমল। সেইমতে মই নামাজ পঢ়ো কায়াৰ ভিতৰত। তালৈ আন কোনো জনপ্ৰাণী আহিব নোৱাৰে। মন মালাৰে প্ৰভুৰ নাম জপ কৰোঁ—তাতে মোৰ প্ৰভু তুষ্ট। চিত্ত সাগৰত স্নান আৰু অজু কৰোঁ। এইদৰে মোৰ নিৰ্মল তথা শুদ্ধ পবিত্ৰ চিত্ত কস্থলখনি প্ৰভুৰ বহিবলৈ পাৰি দিওঁ। সেই কস্থলত বহা অৱস্থাত মই প্ৰভুক বন্দন আৰু আত্ম-সমৰ্পণ কৰোঁ।” দাছৰ প্ৰাণভৰা কথাত পণ্ডিতসকল আৰু সম্ৰাটে বিস্ময় মানিলে আৰু সিদ্ধ পুৰুষ বুলি মান্য কৰি ভক্তি জনালে।

এইটো সঁচা কথা যে ভাৰত সম্ৰাট অকবৰৰ লগত দাছৰ সাক্ষাতৰ পিছৰে পৰা জনসাধাৰণৰ দৃষ্টি এই ভক্তজনৰ প্ৰতি বেছিকৈ পৰিবলৈ ধৰিলে। লোক সকলৰ বিশ্বাস যে বজাই বাক মানে তেওঁ কম পুৰুষ নে।

দাছয়ে তেতিয়া নিজ পৰিবাৰবৰ্গ আৰু ভক্তসকলকে লৈ আশ্বেৰত বাস কৰিছিল। এই ভক্ত দাছৰ কথা আশ্বেৰাধিপতি ভগবন্ত দাসৰ কাণত পৰিল। বজাই ভাবিছিল যে দাছৰে নিজে আহি তেওঁক দেখা কৰা উচিত। কাৰণ তেওঁ সেই দেশৰ অধিপতি।

* এই প্ৰশ্ন অবাস্তৱ নহয়—কাৰণ শাস্ত্ৰবিধি নোহোৱা কোনো সাধনা কৰা নিষিদ্ধ শাস্ত্ৰবিধি লঙ্ঘন গুৰুবাক্য লঙ্ঘনৰ দৰেই দোষনীয়।

তাৰ ওপৰত তেখেতৰ অলপতে হৈ যোৱা অভিষেক দৰবাৰতো দাছক দেখা নাপাই অন্তৰত কোপ হল। কেদিন মানৰ পাছত এদিন নিজে দাছৰ ওচৰলৈ গৈ সুধিলে, আপুনি ইয়াত কিমান দিনৰ পৰা আছে? দাছৰে উত্তৰ দিলে,—“মহাৰাজ, মই ইয়াত থকা বহুত বছৰ হল।” মহাৰাজে কলে, “কতা আপোনাক দেখোন কেতিয়াও দেখা পোৱা নাই?” দাছৰে এই কথাৰ কোনো উত্তৰ নিদিলে, তলমূৰ কৰি মনে মনে থাকিল।

ৰজাৰ কথাৰ উত্তৰ নিদিয়াকৈ দাছৰে কিবা গপ কৰি মনে মনে থকা নহয়। তেওঁ ভাবি চিন্তিয়েই মনে মনে আছিল, ৰজাৰ প্ৰশ্নত তেখেতৰ মনৰ ভিতৰ বিৰক্তিবোধ লুকাই আছিল। সেইটো দাছৰে বুজি পাই,—“বোবাৰ শত্ৰু নাই” নীতি গ্ৰহণ কৰিলে। সামাজিকতা বোধ ভক্ত সকলৰ নাই এনে নহয়, কিন্তু যেতিয়া দৰকাৰ নহয়, তেতিয়া ভক্ত সকলৰ তালৈ কোনো ক্ৰক্ষেপ নাৰাখে। সিদ্ধ পুৰুষৰ (সিদ্ধা লোকসকলৰ) গোটা ভাত ধৰাৰ কথা কেনেকৈ হব?

উত্তৰ নাপাই ৰজাও ডাঠ হৈয়ে বল। ভিতৰি বিৰক্তি ভাব বাখি ওচৰত বহি থকা দাছৰ ডাঙৰ ছোৱালী দুজনী দেখি আকৌ সুধিলে, “ইহঁতক বিয়া দিবৰ সময় হোৱা নাইনে”। দাছৰে উত্তৰত কলে, “ছোৱালীহঁতে ঈশ্বৰৰ সাধন ভজনতে ব্যস্ত থাকে। সন্ত কবীৰৰ দৰে সিহঁতেও এক ঈশ্বৰকে পতিকপে ভজনা কৰে। এনে থলত সিহঁতৰ বিয়াৰ কথা আমি আৰু ভাবিব নালাগে।

এই কথাত আশ্বেৰাধিপতি সন্তুষ্ট নহল। তেখেতৰ মনোভাব বুজি দাছৰে আশ্বৰ ত্যাগ কৰিলে।

*

*

*

দাছৰ সাধনাৰ মূল কথা ঈশ্বৰ প্ৰেম। এই প্ৰেম পাবলৈ পোনতে লাগে ঈশ্বৰ বিবহ বোধ। তেওঁৰ মতে এই প্ৰেম আৰু বিবহেই পৰম সত্য। তেখেতে কৈছিল সহজ সমৰ্পণ, সেৱা, স্মৰণ, আৰু সেৱাৰ ভিতৰে দিয়েই সাধক এই পুণ্য ত্ৰিবেণীত উপনীত হবলৈ সমৰ্থ। সততে মনৰ কথা খুলি তেখেতে কৈছিল—পৰম প্ৰভুক প্ৰেমৰ আধাৰ স্বৰূপে পাবলৈ আশা কৰোঁ। ভগবৎ প্ৰেম আশ্বাদনেই পৰম পুৰুষাৰ্থ। চেনি হোৱাতকৈ চেনি আশ্বাদনৰ কাৰণে চিৰ অভিলাষী।

ভক্ত প্ৰবৰ দাছৰ প্ৰাণৰ এয়ে অমৰ বাণী।

ভক্ত সুৰদাস

বিখ্যাত ভক্তকবি তুলসীদাসৰ একে শাৰীৰে ভক্ত কবি সুৰদাস। ইবিলাকৰ শাৰীৰ ভক্ত পৃথিবীত বিৰল। তুলসীদাসৰ লগত সুৰদাসৰ ভিন্নতা ইমানেই যে সুৰদাস জন্মান্তৰ। তেওঁ স্বভাৱতে কবি। তত্পৰি সুকণ্ঠ গায়ক। তেওঁ গোৱা গানবোৰ, ভজনবোৰ আৰু কীৰ্ত্তনবোৰ নিজৰ ৰচিত। গাই যাওঁতেই আপোনা আপুনি গান ৰচনা হৈ গৈ থাকে। সেই গান আপুনি প্ৰাণৰ পৰা ওলোৱা কথা বা ভাবৰ গান। বাহিৰৰ কোনো প্ৰভাব তাত নাই। গতিকে গানবোৰ সকলোৰে প্ৰাণত লগা, অন্তৰত লাগি যোৱা হবই। সুৰদাসৰ গানৰ বিষয়বস্তু হল প্ৰধানতঃ ভগবৎ শ্ৰীপাদ পদ্মত আত্মনিবেদনৰ কথা।

সুৰদাসৰ জন্ম উত্তৰ প্ৰদেশৰ এখন গাঁৱত। জন্মান্তৰ কাৰণে তেওঁ

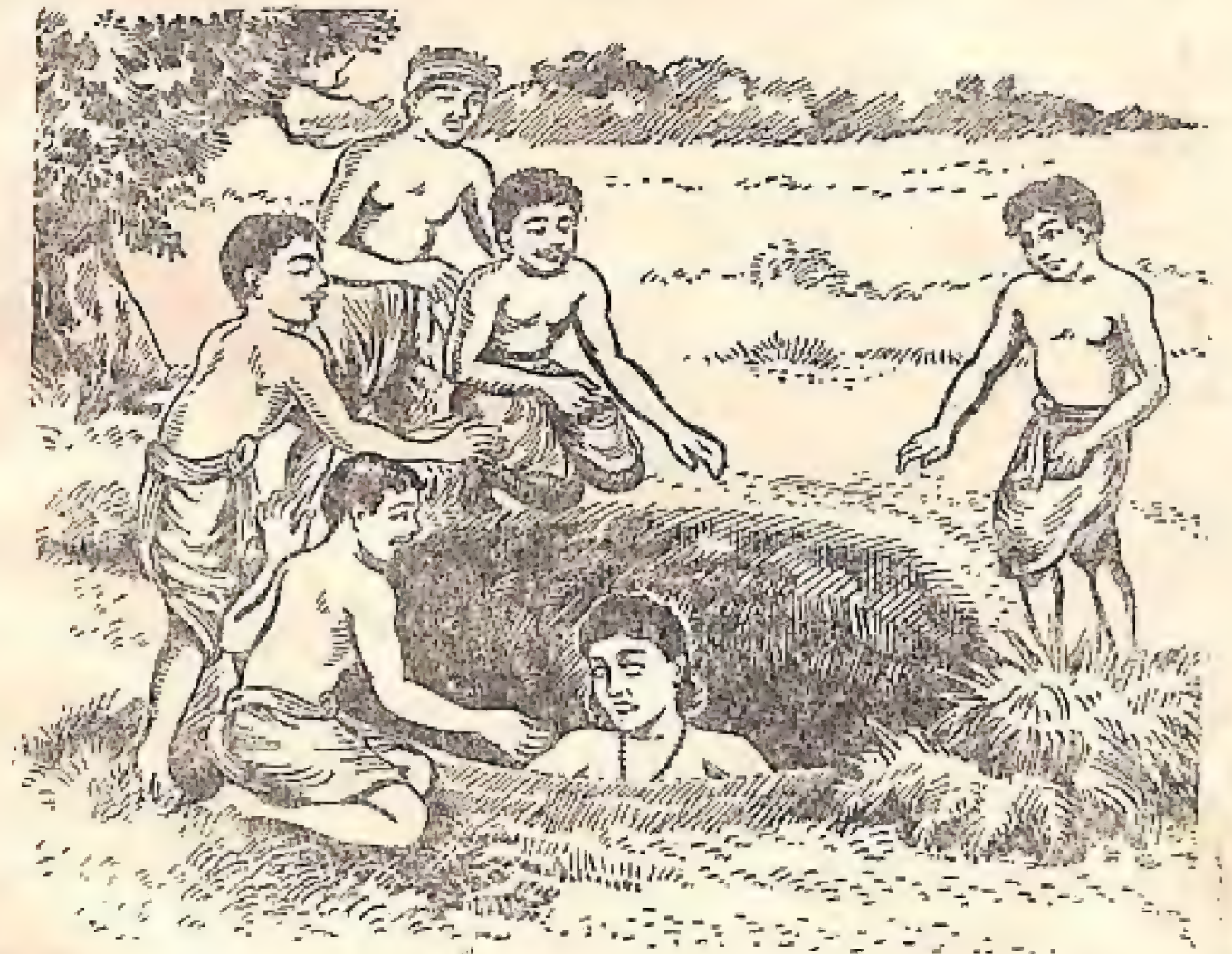
পৃথিবীর একোকে দেখা নাছিল। সুন্দর বুলিলে তেওঁ কি বুজিছিল আমি নাজানো। ইফালে পড়া শুনা কৰি শিক্ষা লাভ কৰা সম্ভৱ নাছিল। ভাবিলে আচৰিত হ'ব লাগে—এইজন লোক কেনেকৈ হৃদয় দেৱতাৰ প্ৰতি ভক্তি পৰায়ণ, তেওঁৰ সৌন্দৰ্য্যত বিমোহিত হ'বৰ সামৰ্থ্য লাভ কৰিলে।

সুৰদাস আমাৰ সামাজিক জীৱনৰ প্ৰভাৱৰ ভিতৰত ডাঙৰ দীঘল হৈছিল। তাৰেই স্বাভাৱিক ক্ষুৰ্ত্ত মহিমা সুৰদাসৰ গানত, ভাবত আৰু কীৰ্ত্তনত ৰূপায়িত। তেওঁৰ গানত প্ৰাণৰ কথা, গতিকে যেয়ে শুনে সেয়ে আনন্দিত বিভোৰ হয়। সুৰত হৃদয় তন্ত্ৰীৰ মধুৰ ৰস্কাৰ উঠে। অন্তৰ দেৱতাৰ সৌন্দৰ্য্য চকুৰে নেদেখিলেও প্ৰাণৰে তেওঁ উপলব্ধি কৰিলে। সাধনাৰ বলত তেওঁৰ দিব্য চকু লাভ। নতুবা গানৰ ভাষাত আৰু হাতৰ বীণ খনিত প্ৰভুৰ মোহন ৰূপ এনেকৈ ফুটাই তোলা কেনেকৈ সম্ভৱ?

সুৰদাস সততে ঈশ্বৰ চিন্তাত আনন্দ বিভোৰ হৈ থাকে। জন্মান্তৰ বুলি কোনো দিনে তেওঁ আশ্ৰয় কৰা নাই। কেতিয়াবা কোনো মানুহে পুতৌ কৰি সোধে,—এনেজন সমুদায় সাধু লোক কিয় জন্মান্তৰ হৈ উপজিল? সুৰদাসেও উপযাচি তাৰ উত্তৰ, “দিয়ে মোৰ প্ৰভু পৰম ৰূপায়ণ। তেওঁৰ অপাৰ ৰূপাৰ বলত মোক জন্মান্তৰ কৰি পঠালে। মোৰ চিৰ লগৰী প্ৰভুৰ অনন্ত সৌন্দৰ্য্য যাতে অন্তৰ্দৃষ্টিৰ বলেৰে সততে মোৰ হৃদয়তে দেখা পোওঁ তাৰ বাবেই এনে বিধান। মোৰ প্ৰভুৰ জয় হওক।”

যিখন গাঁৱত সুৰদাসৰ জন্ম তাত খেতিয়ক সকলে খাল খান্দি পানী উলিয়ালেহে খেতি হয়। সেই ঠাইত বৰষুণ বৰ কমকৈ হয়।

অন্ধ হলেও সুৰদাস এঠাইতে বহি নাথাকে। ইফালে সিফালে যায়। এদিন তেওঁ মনৰ আনন্দত গান গাই গাই সেই পথাৰৰ মাজেদিয়েই আহি আছিল। চকুৰে একো নেদেখে তাতে নিজৰ গানত নিজে বিভোৰ হৈ আহি থাকোঁতে হঠাতে তাৰ এটা খালত পৰি গল। খালত পৰিও তেওঁৰ হৰিনাম বা গান গোৱা বন্ধ নহল। খালতো গান গায়েই আছিল।

ইফালে পথাৰত কাম কৰি থকা মানুহে সুৰদাস খালত পৰা দেখা পাই চিঞৰ বাখৰ লগাই দিলে। চাৰিওফালৰ পৰা মানুহ আহি সেই ঠাই ডোখৰ ভৰি পৰিল। সকলোৱেই সুৰদাসক খালৰ পৰা তুলি আনিবলৈ যুগুতি কৰিলে। সেই কথা জানি সুৰদাসে ৰাইজ সকলক

হাতযোৰ কৰি কলে; হে মোৰ সেৱাৰ থলি বাইজ সকল, আপোনালোকে মোক এই খালৰ পৰা তুলিবলৈ চেষ্টা নকৰিব। আপোনালোক কোনেও মোক এই খালত পেলোৱা নাই। যি জনে পেলাইছে তেওঁ আহি তুলিলেহে মই উঠিম। নতুবা তেওঁৰ ইচ্ছা পূৰ্ণ কৰি মোৰ ইমানতে শেষ। শেষ কালত আপোনালোকে মোক আমনি নকৰিব। মোৰ প্ৰতি যদি মৰম আছে তেন্তে মোৰ সাধনাত বাধা নিদি আপোনালোক ঘৰাঘৰি যাওক। নিতান্ত অনিচ্ছাৰ থলতো সুৰদাসৰ কাকুতি মিনতি এবাৰ নোৱাৰি বেজাৰ মনেৰে বাইজ সকল ঘৰাঘৰি আহিল।

সুৰদাস এই খালত তিনি দিন তিনি বাতি অনাহাৰে আৰু অনিদ্ৰাত পৰি থাকিল। তেতিয়াও মুখত সেই প্ৰাণভৰা গান—ভগবানক প্ৰাৰ্থনা। আত্ম নিবেদনৰ আকুতি ভৰা ভাষা আৰু সুৰ।

চতুৰ্থ দিনা ভগবানৰ আসন টলিল। তেওঁ ভক্তক বক্ষা কৰিবৰ কাৰণে মানুহ ৰূপ লৈ ভেষচন কৰি আহি সুৰদাসক তুলিবলৈ হাত খন আগবঢ়াই দিলে। হাতৰ গম পাই সুৰদাসে সুধিলে,—“এইখন কাৰ হাত”? যি জনে মোক ইয়াত পেলাইছিল, তেওঁৰ হাত হয় নে? উত্তৰ হল, “হয় সুৰদাস, ময়ে তোমাক এনেকৈ খালত পৰিবলৈ দিছিলোঁ। ইয়াৰ কাৰণ এয়ে যে পৃথিবীৰ লোকসকলে তোমাক দেখি যেন শিকে সে বিপদ ভঞ্জন হৰিয়ে বিপদত পৰা লোকক বিশেষতঃ ভক্তক নিজে বক্ষা কৰে। এনে শিক্ষা প্ৰচাৰ কৰিবলৈ তোমাৰ দৰে পাত্ৰ লাগে”।

সুৰদাসে তেতিয়া ছয়োখন হাতেৰে তেওঁৰ প্ৰাণপ্ৰিয় আৰু বক্ষা কৰ্তা প্ৰভুৰ হাতখনিত ধৰিলে আৰু প্ৰভুৱেও বল দি সুৰদাসক ওপৰলৈ

তুলি আনিলে। ইয়াৰ পিচতো সুৰদাসে হাত ছুখনি এৰি নিদি কলে—প্ৰভু, আপোনাৰ পৰশ পোৱা ছল্লভ। এইদৰে পাইনো বাক এৰি দিওঁ কেনেকৈ? ভক্তৰ এই প্ৰাৰ্থনা বাখিব নোৱাৰি বলেৰে হাত ছুখন একৱাই আনি ঠাইতে প্ৰভু অন্তৰ্দ্ধান হল।

ইয়াত সুৰদাস বিষম নহল। তেওঁ ডাঙৰকৈ কলে।—

প্ৰভু, মই দুৰ্বল কাৰণে তুমি গাৰ বলেৰে মোৰ হাতৰ মুঠিৰ পৰা এৰাই গলা। কিন্তু মোৰ হৃদয়ত যে তোমাক চিৰকালৰ কাৰণে বন্দী কৰি ৰাখিছোঁ। তাৰ পৰা এৰাব পাৰিলেহে তোমাৰ পুৰুষালি বুজিম।

ভক্ত প্ৰাণৰ কি সৰল বিশ্বাস।

গৌৰী মা

(কথা আৰু গল্প)

গৌৰী মা আবাল ব্ৰহ্মচাৰিণী, সন্ন্যাসিণী কিন্তু শেষ বয়সত গুৰুৰ আদেশত হৰু লগা হল শিক্ষাব্ৰতী। মাতৃজাতিৰ কল্যাণৰ কাৰণে নতুনভাৱে স্ত্ৰী শিক্ষা প্ৰবৰ্ত্তন কৰিছিল। তেখেতৰ গুৰু পৰমহংস ৰামকৃষ্ণদেৱ।

গৌৰী মাহঁতৰ আচল ঘৰ আছিল হাওড়া জিলাৰ শিবপুৰ অঞ্চলত। মাতামহী পক্ষৰ ঘৰ আছিল কলিকতাৰ কাষৰে ভবানীপুৰত। ইবিলাক জমিদাৰ আছিল। এই পক্ষত কোনো লৰা সন্তান তথা উত্তৰাধিকাৰী নথকাত সম্পত্তি পালে গৌৰী মা-

হঁতে। গতিকে সিবিলাক শিবপুৰৰ পৰা ভবানীপুৰলৈ উঠি আহিল।
গৌৰী মা কিন্তু এই ভবানীপুৰতে ডাঙৰ দীঘল হোৱা।

জন্মত নাম আছিল মৃড়ানী (ভগবতীৰ আন এটি নাম)। এওঁ
সকল কালৰে পৰা দেৱ বুদ্ধি অৰ্থাৎ ঈশ্বৰৰ পূজা সেৱাত মন। মাক
আৰু বুঢ়ীমাক ছুয়ো মা কালীৰ সেৱিকা। বৰ ভক্তিমতী।
ইবিলাকৰ লগত সদায় পূজা সেৱাৰ হে লগৰী—আন লৰা ছোৱালীৰ
দৰে দৰাকণ্ডা পাতি খেল নকৰে।

তেতিয়াৰ দিনত ছোৱালীহঁতক স্কুলত পঢ়োৱা নিয়ম প্ৰায়
নাছিলেই তথাপি মৃড়ানীক ওচৰৰে মিছনেৰী স্কুল এখনত পঢ়িবলৈ
দিলে। পঢ়াশুনাত বৰ বুদ্ধিমতি, এনে কি সেই স্কুলৰ ভিতৰত পঢ়া,
চিলাই, গানগোৱা প্ৰভৃতি সকলো কামতে গোটেইখন স্কুলৰ
ভিতৰতে প্ৰথম হৈ সোণৰ পদক পাইছিল। স্কুলৰ কৰ্ত্তৃপক্ষৰ এই
ছোৱালীটিৰ ওপৰত বৰ চকু আছিল আৰু বিলাতত পঢ়িবলৈ যাব
লাগে বুলিও কৈছিল। লগৰ ছোৱালী বিলাকেও মৃড়ানীক মানি
চলিছিল; কাৰণ মৃড়ানী ঠিকমতে সকলো কামতে চলাত
সকলোবোৰ লগৰীয়া ছোৱালীয়ে বৰ ভাল পাইছিল।

সকলকালৰে পৰা গৌৰীমাই অনায়াস আৰু বেয়া কথা সহ্য নকৰিছিল।
সেই সময়ত মিছনেৰী স্কুলত হিন্দু দেৱ দেৱীৰ বৰ নিন্দা কৰিছিল।
গৌৰীমাই সেই কথাত আপত্তি কৰিও যেতিয়া দেখিলে যে
তেওঁলোকে নিন্দা কৰিবলৈ নেৰে, তেতিয়া তেজী স্বভাৱৰ গৌৰীমাই
সেই স্কুল পৰিত্যাগ কৰি ওলাই আহে। লগে লগে আন লগৰীয়া
ছোৱালীবোৰেও স্কুল এৰি আহে। মহা ছলছুল লাগি উঠিল।
শেষত জানিবা স্কুলৰ গৰাকীয়ে মিটমিট কৰিলে। স্কুল বন্ধ নহল,

কিন্তু যত পঢ়াৰ ঠাইতো দেৱতাৰ নিন্দাবাদ হয় তালৈ গৌৰী মা
আক নগল। পিছতো গৌৰীমাৰ এই তেজবী স্বভাৱ, বহু কথাত, বহু
কামত প্ৰকাশ পাইছিল।

গৌৰীমাৰ পেহীয়েকৰ ঘৰ ববাহনগৰত—ভবানীপুৰৰ পৰা ৬
মাইল উত্তৰে। এবাৰ ককায়েকহঁতৰে তাত ফুৰিবলৈ গৈছিল।
গৌৰীমাই জানিলে যে তাৰ ওচৰতে এজন সাধু থাকে। বৰ ভাল
সাধুজন। তেওঁক এবাৰ চাবলৈ বৰ মন গল। আন উপায় নেদেখি
তেওঁ এদিন আবেলি পলাই সেই সাধু জনৰ ওচৰ পালে। দেখে
সাধুজন ধ্যানত মগ্ন। মা তাতে বহিল। সাধুৱে চকু মুকালি
দেখিলে ছোৱালীটি। আদৰ কৰি কলে, মা তই আহিছ? বাক
আজি ইয়াতে থাক। কালিলৈ পূৰ্ণিমা তিথি ভাল দিন, তোক দীক্ষা,
দিম। গৌৰীমাক ওচৰৰে এঘৰত বাতিটো থাকিবলৈ দিলে। পিচ
দিনা পুৱা যথাসময়ত গৌৰীমাক দীক্ষা দিলে।

ইফালে পেহীয়েকৰ ঘৰত মহা গণ্ডগোল। সকলো ছোৱালীটি গল
কলৈ। ককায়েকে ওচৰৰ সকলো ঠাইতে বিচাৰি কতো নাপালে।
পিচদিনা পম খেদি খেদি সাধুৰ ওচৰত বহি থকা অৱস্থাত ভনীয়েকক
পালে। সাধুৱে কলে, ছোৱালীটি আহি কালিৰ পৰা মোৰ ওচৰত
আছে। একো বেয়া কাম কৰা নাই, মাৰধৰ নকৰিবা। এটা
কথা বোপাই, ছোৱালীটি হালধীয়া * চৰাই ধৰি ৰাখিব নোৱাৰিবা।

* হালধীয়া ৰং বৈৰাগ্যৰ চিন। কথাষাৰৰ অৰ্থ আছিল যে ছোৱালীটিৰ
লক্ষণমতে ঘৰ সংসাৰৰ কামত আবদ্ধ নাথাকিব। ঈশ্বৰ প্ৰেমত মজি
থাকিব। গতিকে মিছাতে মাৰ ধৰ নকৰিবা।

অল্প দিনৰ পিচতে হঠাৎ সিবিলাকৰ ভবানীপুৰৰ ঘৰলৈ এগৰাকী বৃন্দাবনবাসী যোগীনী বেশধাৰিনী মা আহিল অতিথি ৰূপে। তেখেতৰ ইষ্ট দেৱতা দামোদৰ শালগ্ৰাম শিলা। নিতে তেওঁ সেৱা পূজাত ব্যস্ত থাকে। গোৰীমাৰ তেতিয়া এনে লগৰী পাই খুব আনন্দ। দুয়ো দিনে বাতিয়ে দামোদৰৰ পূজাত ব্যস্ত থাকে। কেদিন মানৰ পাছত যোগীনীয়ে এদিন পুৱা এই দামোদৰ শালগ্ৰাম শিলা গোৰীমাৰ হাতত দি কলে,—“এওঁ তোমাৰ প্ৰেমত মজিছে। তোমাক সমৰ্পণ কৰি মোৰ আনন্দ”। এই বুলি পূজাৰ নিয়ম কাৰণ শিকাই দি যোগীনী কোন ফালে কলৈ গল, গোৰী মাই আক বিচাৰি নাপালে।

সেইদিন ধৰি এই দামোদৰ শিলা গোৰীমাৰ প্ৰধান পূজ্যদেৱতা। যলৈকে গলেও কণ্ঠত ধাৰণ কৰি লৈ যায়। খন্তেকৰ কাৰণেও আতৰত নথয় অৰ্থাৎ নেৰে।

গোৰীমাৰ এনে সততে ঈশ্বৰ পৰায়ণ বুদ্ধি দেখি ঘৰৰককায়েক হাত তেওঁৰ ওপৰত সন্তুষ্ট নাছিল। সোনকালে বিয়া দিলে কি জানিবা মতিগতি বদলে এনে ভাবি বিয়া দিবৰ দিহা কৰিলে। গোৰী মাই কথাটো জানি মাকক কলে, “মা, মই কোনো মৰণশীল বৰ বিয়া নকৰাওঁ। মোক বিয়া দিবলৈ দিহা নকৰিব। নিতান্ত মোৰ কথা নামানি বিয়া পাত যদিও মোক জীয়াই থকা অৱস্থাত কাৰো হাতত সমৰ্পণ কৰিবলৈ নাপাব।”

গোৰীমাৰ মন কোনোমতে দেৱ ভাবৰ পৰা ঘূৰাব নোৱাৰি ঘৰৰ মানুহে তেওঁক স্বাধীন ভাবে সেৱা পূজাত লগাত এৰি দিলে। এবাৰ মন ভাল লগাবলৈ গঙ্গাসাগৰ মেলালৈ গোৰীমাক লৈ

গৈছিল। তাৰ পৰাই গোৰী মা পলাল। কলৈ গল কোনেও বিচাৰি উলিয়াব নোৱাৰিলে। এজন সাধুৰ লগ পাই ইফালে গোৰী মা একেবাৰে বৃন্দাবন পালেহি।

এইদৰে গোৰী মা সংসাৰৰ আবেষ্টনীৰ পৰা মুক্ত হল। এতিয়া তেওঁ আৰাধ্য দেৱতাক সাক্ষাৎ পাবলৈ দিনে বাতিয়ে ধ্যান জপ কৰিবলৈ সূচল হল। বৃন্দাবনৰ কোনো এক কুঞ্জত থাকি কিছুদিন সাধন ভজন কৰাৰ পিছত এদল সাধুৰ লগত মা হৰিদ্বাৰ পালে গৈ। এই হিমালয়ত থাকি তপস্শ্ৰা কৰাই সৰুৰে পৰা মাৰ মনৰ আকাঙ্ক্ষা আছিল। হিমালয় পাই গোৰীমাৰ খুব আনন্দ! যেন বহু দিনৰ পাছত আকৌ নিজৰ ঘৰ খনহে পালেহি।

হিমালয়ত গোৰীমাৰ তপস্শ্ৰাকাল বহু বছৰ ব্যাপী। তাত থকা নানা তীৰ্থত থাকি থাকি মা সাধনত ব্যস্ত আছিল। যিবোৰ ঠাই দুৰ্গম সেই ঠাইলৈকো মা গৈছিল আৰু বহু ঠাইত বহু বিপদৰ পৰাও দৈবক্ৰমে ৰক্ষা পৰিছিল, সেই কথাবোৰ মাৰ পৰা শুনিবলৈ সৌভাগ্য হৈছিল। মানস সৰোবৰ আৰু কৈলাসলৈ যাওঁতে নীল পদ্মৰ বন এখন সৰোবৰত পোৱাৰ কথা আৰু এটি ফুল স্বামী বিবেকানন্দলৈ অনাৰ কথা আমাক কৈছিল।

মুঠতে গোৰীমাৰ সাধনা কাল প্ৰায় ত্ৰিচ বছৰ। এই কালৰ ভিতৰতে ভাৰতবৰ্ষৰ যাবতীয় বিখ্যাত তীৰ্থবোৰ ভ্ৰমণ কৰিছিল। আমাৰ দেশৰ মা কামাখ্যা আৰু পৰশুৰাম কুণ্ডলৈ মা গৈছিল।

সাধনাত সিদ্ধিলাভ কৰি বহুকালৰ পিছত মা দক্ষিণেশ্বৰলৈ আহিল। তাত গুৰু পৰমহংসদেৱ আৰু গুৰুপত্নী মা সাবদেশ্বৰীৰ সেৱা কাৰ্য্যত নিযুক্ত হল। এই কালতে গুৰুৱে মাক আদেশ

কৰিলে—গৌৰী তোৰ সাধন ভজন ঢেৰ হৈছে। এতিয়া তই নাৰীজাতিৰ সেৱাত আত্মনিয়োগ কৰ। আমাৰ দেশৰ মাতৃজাতিৰ বৰ কষ্ট। সিহঁতৰ নাই শিক্ষা, নাই জ্ঞান। তোৰ পবিত্ৰ জীৱন সিহঁতৰ শিক্ষাত লগাব লাগে। মই গুৰিত থাকি তোক সহায় কৰিম”।

গুৰুৰ বাক্য মতে গৌৰীমাই স্ত্ৰীশিক্ষা প্ৰবৰ্ত্তনৰ কাৰণে মনবান্ধি কেনেভাবে শিক্ষা পদ্ধতি ৰচনা কৰিব সেই কথা জনা বুজা লোকেৰে আলচ কৰি স্থিৰ কৰিলে। নিজ গুৰু পত্নী সাৰদেৱীৰ নামে শ্ৰীশ্ৰীসাৰদেৱী আশ্ৰম নাম দি শিক্ষায়তন স্থাপন কৰিলে। জীৱনৰ উন্নতিৰ ঘাই সমল ধৰ্ম্ম। সেই ধৰ্ম্ম ভাবৰ লগত কৰ্ম্মকৰি চৰিত্ৰবান হবৰ কাৰণে দৈনিক কাৰ্য্যক্ৰম স্থিৰ কৰি দিলে। পূৰ্ণাঙ্গ শিক্ষা লাভৰ কাৰণে দিহা হল।

গুৰু বাক্য সাৰোগত কৰি সেই আশ্ৰমবাসী বা ছাত্ৰী বিদ্যার্থিনী-সকলক গৌৰীমাই—“জ্যান্ত জগদম্বা” ৰূপে গ্ৰহণ কৰি মানুহৰূপে গঢ়ি তুলিবলৈ চেষ্টা কৰিলে। সন্ন্যাসিনী গৌৰী মা আজি ঘোৰ গৃহিণী আৰু ব্যয়বহুল আশ্ৰম প্ৰতিষ্ঠাৰ কাৰণে দুৱাৰে দুৱাৰে ভিখাৰিণী। গৌৰীমাৰ কৰ্ম্মময় জীৱন গুৰুৰ প্ৰতি অচলা ভক্তিৰে পৰিচায়ক।

পৰমহংস ৰামকৃষ্ণদেৱে হিন্দুধৰ্ম্মৰ সন্ন্যাস আশ্ৰমৰ বেলেগ অৰ্থত গ্ৰহণ কৰি বেলেগ ৰূপ দিলে। নিজে সাধনাৰ বলত আনন্দ লাভ কৰাই সন্ন্যাস জীৱনৰ উদ্দেশ্য নহয়। তেওঁৰ জীৱন লোক সেৱাত লগাব লাগে। সেইবাবে ৰামকৃষ্ণ মিছনৰ সন্ন্যাসী সকল আজি কৰ্ম্মযোগী। ৰামকৃষ্ণ সেৱাশ্ৰমৰ যোগে আৰ্ত্ত, পীড়িত, অন্নহীন,

বস্ত্ৰহীন, দৰিদ্ৰ নাৰায়ণৰ সেৱকৰূপে এইসকল সন্ন্যাসী নিয়োজিত। ঠিক অনুৰূপ ভাবে গৌৰী মায়েও তেওঁৰ শিক্ষাপদ্ধতি যাতে ভবিষ্যতেও চলি থাকিব পাৰে তাৰ দিহা স্বৰূপ “মাতৃসঙ্ঘ” নামে এটি অনুষ্ঠান পাতিলে। এই সঙ্ঘৰ যোগে উপযুক্ততা লাভ কৰি ভবিষ্যৎ আশ্ৰমবাসিনী থাকি শিক্ষায়তন পৰিচালনাৰ কাৰ্য্যভাৰ লবলৈ সন্ন্যাসিনী ছাত্ৰী গ্ৰহণ কৰা হল।

গৌৰী মাই পোনতে কলিকতাৰ ওচৰৰ বাৰাকপুৰ নামে ঠাইত গঙ্গাৰ পাৰত এই আশ্ৰম স্থাপন কৰিছিল। তাতে বৰ্ত্তমান আশ্ৰমৰ সম্পাদিকাক ছাত্ৰীৰূপে পায়। সম্পাদিকাৰ নাম শ্ৰীদুৰ্গাপুৰী দেৱী। এওঁৰ মাকৰ সন্তান হৈ হৈ মৰি যায়! কোনোৱে বুদ্ধি দিলে বোলে যদি জগন্নাথক দান দিম বুলি আগ-কৰি থোৱা তেনেহলে সন্তানটি নমৰে। মাকে সেই মতে আগকৰি থলে। দেখা গল ছোৱালীটি জন্ম হল আৰু আন সন্তানৰ দৰে নমৰি জীয়াই থাকিল। এতিয়া ৫ বছৰ বয়স হোৱাত গৌৰী মাৰ আশ্ৰমত পঢ়িবলৈ দিছে।

গৌৰীমাই কথাটো জানিলে। দুৰ্গামাৰ মোমায়েকহঁতে জগন্নাথত বিয়া দিয়া কথা নামানে। খুৱাক আছিল, তেওঁৰো আপত্তি। মাকৰ কাতৰ প্ৰাৰ্থনা মতে গৌৰীমাই ছোৱালীটি লৈ প্ৰায় দু'বছৰকাল তীৰ্থ ভ্ৰমণ কৰিলে। ইফালে আপত্তিকাৰী সকলো শান্ত হল। গৌৰীমাই ছোৱালীটিৰ ৮ বছৰ হওঁতে জগন্নাথত সমৰ্পণ কৰিবলৈ নিলে।

জগন্নাথক্ষেত্ৰৰ প্ৰধান পুৰোহিতে কথাটো শুনি আপত্তি কৰিলে। দেৱতাৰ লগত মানুহৰ বিয়া হ'ব নোৱাৰে বুলি কলে।

এই কথাত গোবীমা দমিবৰ পাত্ৰী নাছিল। তেখেতে পণ্ডিত-মণ্ডলী গোটাই ইয়াৰ বিচাৰ কৰিব লাগে বোলাত তাতে মন্দিৰৰ অধ্যক্ষ-সকল মান্তি হল।

যথা সময়ত বিচাৰ সভা বহিল। গোবীমাৰ যুক্তি আৰু শাস্ত্ৰৰ পৰা অকাট্য প্ৰমাণ উদ্ধৃত কৰি বিয়া হব পৰা বিধান মনাব পৰা শক্তিও গোবীমাৰ যথেষ্ট আছিল।

বিবাহৰ দিন স্থিৰ হল। শুভ লগ্নৰ দিন নিৰূপণ হল। সেই দিনৰ কথাত গোবী মাই কৈছিল, “এনে নতুন কথা চাবলৈ হাজাৰ বিজ্ঞাৰ মানুহ বিনা নিমন্ত্ৰণে আহি গোটেই ক্ষেত্ৰ ভৰি গল। কৰ পৰা যে কিমান বস্তু আহিল, কোনে কিমান খালে, আনন্দ কৰিলে কত ভাবে, কত বাতায়ন বাজিল ইয়ত্তা কৰা টান। গোটেই জগন্নাথ পুৰী আনন্দ বিভোৰ। কথাও আচৰিতেই। গোবীমাৰ দৰে সাধিকাৰ শক্তি নহলে এনে কাম কোনে কৰাব।

গোবীমাই নিজ মাটিতে তিনি মহলীয়া ঘৰত আশ্ৰম প্ৰতিষ্ঠা কৰি, স্ত্ৰীশিক্ষাৰ যথাযথ বিধান কৰি নিজহাতে গঢ়ি তোলা ছুৰ্গামাৰ হাতত আশ্ৰম পৰিচালনাৰ ভাৰ গতাই দি লগতে চিৰ আৰাধনাৰ থল দামোদৰ শিলাকো সমৰ্পণ কৰি ইহলীলা সম্বৰণ কৰিলে।

গোবীমাৰ কৰ্ত্তব্য নিষ্ঠা অননুকৰণীয়। ভক্তি আৰু প্ৰেম, সাধন ভজনত অদ্বিতীয়া, কঠোৰ তপস্বিনী, কৰ্মযোগীণী, গুৰুগত প্ৰাণা আৰু সততে নাৰী জাতিৰ মৰ্য্যাদা বক্ষাত তৎপৰা এই মহান জীৱন কথাই আমাক মানুহ হবলৈ প্ৰেৰণা যোগাওক।

কালী ডাঙৰ নে কৃষ্ণ ডাঙৰ

(গল্প)

নবদ্বীপ ধাম গোবীমাৰ ইষ্টদেৱতাৰ স্থান। সময় বুজি মা ইয়ালৈ আহি থাকে। এই ধামত শ্ৰীশ্ৰীসাৰদেশ্বৰী আশ্ৰমৰ এটি শাখা স্থাপিত হৈছে। গঙ্গাৰ পাৰত শ্ৰীগোবিন্দ মহাপ্ৰভুৰ এটি সৰু মন্দিৰ মাই নিজে স্থাপন কৰি গৈছে। তালৈ সময়মতে আহি বহুত দিন ভক্তসকলৰ লগত নাম কীৰ্ত্তন কৰি আনন্দত কটাইছিল। গোবীমা নিজে সুগায়িকা আছিল আৰু এবাৰ শুনিলে তাক কেতিয়াও পাহৰিব নোৱাৰি।

এবাৰ এই নবদ্বীপ ধামলৈ আহি ঘূৰি যাবৰ দিনা ৰেল ষ্টেচনত দেখে এঠাইত বহুত মানুহ গোটখাই কিবা এটা বিষয় লৈ তৰ্ক কৰি আছে। তেওঁলোকৰ তৰ্কৰ মাত্ৰা চৰাত আন মানুহো গোট খাইছে। তালৈ গোবীমাৰ চকুও গল, আৰু কাণপাতিও শুনিলে কথাটো কি হৈছে।

তেওঁলোকৰ তৰ্কলৈ অলপ পৰ মন কৰি লগত যোৱা লৰাইঁতৰ ফালে চাই কলে “শুনহঁক, সেই মানুহ বিলাকৰ যেন আৰু কোনো কাম নাই,—এতিয়া বিচাৰত লাগিছে, কালী ডাঙৰ নে কৃষ্ণ ডাঙৰ। চাও বাক ইহঁতৰ বিবাদ মিটাই দিওঁ। এই বুলি মা লাহে লাহে গৈ সিহঁতৰ মাজত ঠিয় দিলে। এগৰাকী সন্ন্যাসিনী দেখা পাই তাকিক সকল ব্যস্ত হৈ বহিবলৈ ঠাই উলিয়াই দিলে। গোবীমা বহিয়েই সকলোৰে ফালে চাই গহীনাই সুধিলে, “লৰাইঁত তোমা-

লোকৰ কোনোবাই আগমেশ্বৰী তলাৰ কলাৰ গল্প শুনিছানে ?
উত্তৰত জানিলে যে তেনে গল্প আগেয়ে কোনেও শুনা নাই। গল্পৰ
কথা ওলোৱাত আৰু বহুত মানুহ আহি ঠাইডোখৰ গেজ খাই
পৰিল। গোবীমাই গল্পটো কবলৈ আৰম্ভ কৰিলে। *

বহুদিন আগৰ কথা। আগমেশ্বৰী তলা নামে এখন গাৱঁত
দুই ভাই ককাইৰ এখন ঘৰ আছিল। ককায়েক আছিল গোপাল
সাধক আৰু ভায়েকজন আছিল কালী সাধক। ছয়োজনেই নিষ্ঠা
আৰু ভক্তিয়ে নিজ নিজ ইষ্ট দেৱতাক পূজা সেৱা কৰে। কিন্তু
মনে মনে নিজৰ নিজৰ ইষ্টদেৱতা জন আনজনত কৈ ডাঙৰ বুলি
ভাবে। এই কথালৈ ছয়ো ভাই ককাইৰ ভিতৰত কেতিয়াবা
খৰিয়াল লাগে। কিন্তু কোন ডাঙৰ কোন সৰু মীমাংসা নহয়।

এসময়ত সিহঁতৰ বাৰীত এঠোক কল পৰিল। ছয়ো ভায়েকৰ
কল ঠোক পৰা দেখি আনন্দ। পকিলে ভালদৰে ভোগ দিব পৰা
যাব। এইটো কথা ছয়োজনে মনে মনে ভাবে আৰু কলঠোক
পৈণত হৈছে নে নাই ছয়ো মাজে মাজে চাই থাকে—চাওঁতে কিন্তু
ইজনক আবে সিজনে চায়।

এদিন এইদৰে লুকাই চাওঁতে ককায়েক জনে দেখা পালে যে
কলঠোকত কাউৰ পৰিছে। তেওঁ ভাবিলে যে কাউৰ পৰিল যেতিয়া
কলঠোক পকিব ধৰিছে। কাটি নিবৰ হল। কাউৰীয়ে খালে
পূজাত এই কল লগাব পৰা নহব। এইদৰে ভাবি তেওঁ কলঠোক
কাটি নি গোঁসাই ঘৰত আৰি থলে।

* গোবীমাই নিজে এই গল্পটো মনে মনে সাজি কৈছিল। ইয়াৰ পৰা
মাৰ প্ৰত্যুৎপন্নমতিত্বৰ কথা সহজে বুজিব পাৰি।

সেইদিনা পুৱা কিবা কামত ভায়েক গাৱঁৰ ফালে ওলাই গৈছিল।
ঘূৰি আহি বাৰীৰ ফালে যাওঁতে দেখে যে কলঠোক নাই। কলঠোক
নেদেখি তেওঁ খদ্গত একো নাইকিয়া হল আৰু ককায়েকক ফেৰ
পাতি ধৰি কলে,—“মই ইমান দিন কলঠোক চাই থাকিলোঁ। আৰু
আজি মই নোহোৱা যেন দেখি কলঠোক কাটি নি তোমাৰ
গোপালক ভোগ দিলা! নহয় নে বাক ?

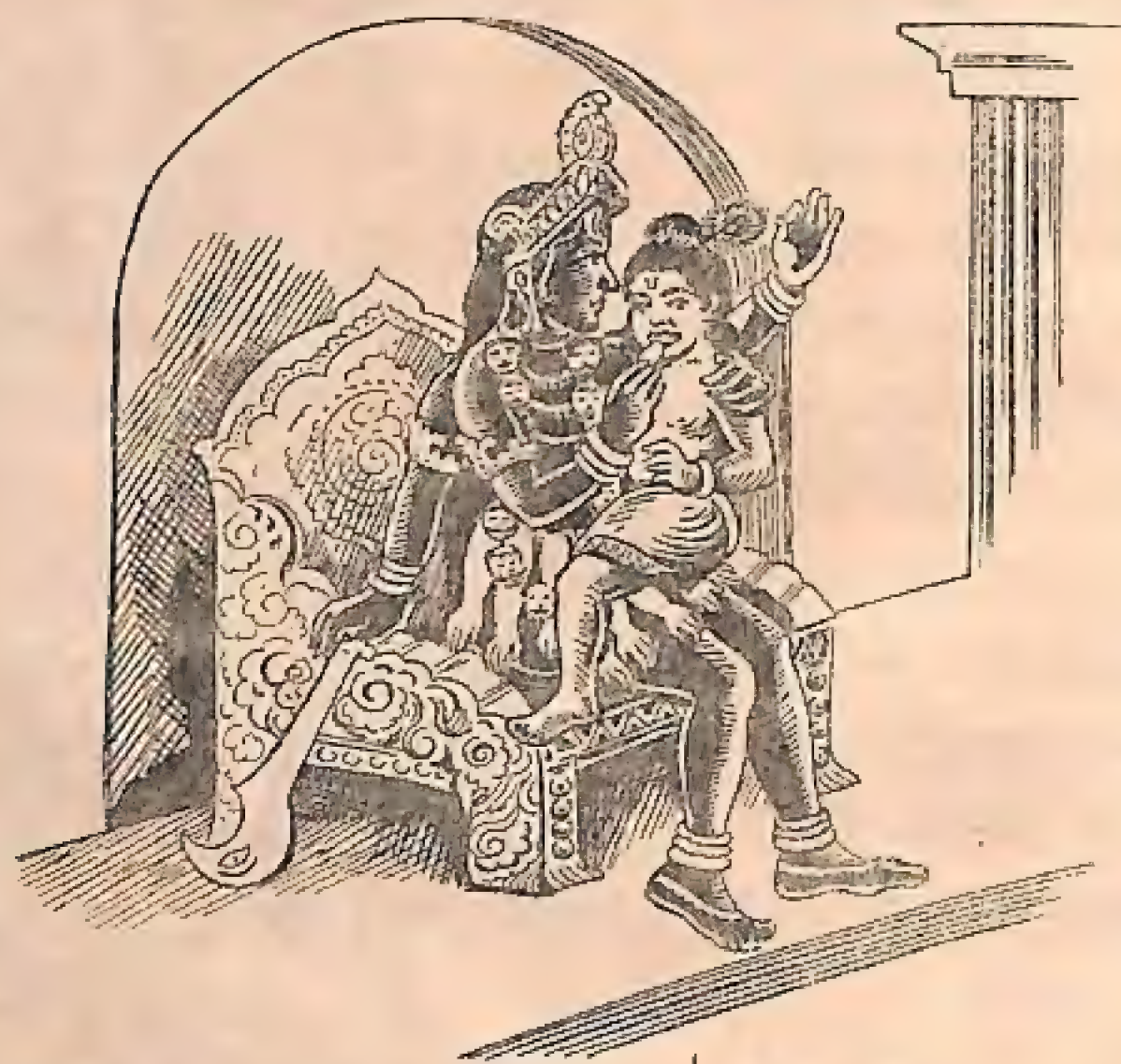
ককায়েকে কলে, তুমি ভুল বুজিছা। আজি পুৱা বাৰীৰ
ফালে যাওঁতে কলঠোকত কাউৰী পৰা দেখি আৰু খুটিয়ালে
দেৱতাৰ ভোগত নালাগিব বুলি ভয় কৰি কাটি আনি গোঁসাই ঘৰত
আৰিহে থৈছে—গোপালৰ ভোগ দিয়া নাই। তুমিয়েই বাক আনি
তোমাৰ মাক ভোগ দিয়া।

এই কথা শুনি ভায়েকৰ খং বেছিহে হল, কলে, “তোমাৰ দান
মোক নালাগে। তুমি তোমাৰ গোপালৰ নাম কৰি কাটি নিছা
যেতিয়া তেওঁকে ভোগ দিয়া। সেই কলৰে মোৰ মাৰ ভোগ নহব।

এনেবোৰ কথাৰে ছয়োৰে ভিতৰত ওখনা ওখনিহে হল, মীমাংসা
একো নহল।

ইয়াৰ কেদিন মান পিছতে এদিন পুৱা ককায়েক পূজা ঘৰত
সোমাল। আন দিনতকৈ সেইদিনা পূজা ঘৰৰ পৰা ওলোৱা পলম
হোৱা যেন দেখি ভায়েকে ভাবিছে, আজি ককায়ে নিশ্চয় গোপালক
সেই কল ভোগ দিছে। নতুবা কিয় ইমান পৰ গোঁসাই ঘৰৰ পৰা
নোলাব। এনে ভাবত তেওঁৰ মনলৈ ঈৰ্ষা ভাবো হৈছে—মই হে
মাক ভোগ দিবলৈ নাপালোঁ বুলি মন বেয়াও লাগিছে। কেনে—
কৈনো ককায়েকে ভোগ দিছে চাবলৈ মনত তেওঁৰ বৰ আগ্ৰহ হল।

তেওঁ গোঁসাই ঘৰৰ ওচৰলৈ গৈ মনে মনে জলঙ্গাই দি ভিতৰলৈ চাই
দেখে যে তেওঁৰ আৰাধ্য দেৱী মা কালীয়ে গোপালক কোলাতলৈ
সেই কল এটা এটাকৈ খুৱাই দিছে আৰু আনন্দত হাঁহিছে।

ইয়াকে দেখি তেওঁ মা, মা বুলি মাটিত বাগবি পৰি কান্দিবলৈ
ধৰিলে আৰু ককাইদেৱ কি দেখিলে। বুলি চিঞৰি উঠিল।

গৌৰীমাই গল্পটো শেষ কৰি কলে—মানুহৰ মন ঘোলা (অপৰিত্ৰ)
ভেদ বুদ্ধি কৰি মিছাতে কাজিয়া কৰি মৰে। দেৱতাসকল আচলতে
একে, একো-ভেদ নাই !

জনार्দ্দন আঠৈ

শ্রীমন্ত শঙ্কৰৰ লীলা সঙ্গী হিচাবে চাৰিজন ঠাকুৰ, ন জন আতা
পুৰুষ, বাৰজনা আতৈ আৰু বহুতা নাম গুৰি থকা ভকত আছিল।
ইবিলাকৰ যোগে আৰু সহায়তহে মহাপুৰুষে ভক্তিৰ স্বৰূপ, নামৰ
মহিমা, যুগৰ উপযোগী নাম কথা বা ধৰ্ম বস্তুৰ বিষয়ে উপদেশ দিয়াত
সুচল হৈছিল আৰু লোকসকলেও মোৰ বুলি লৈছিল।

ইয়াত আমি তাৰে নমুনা স্বৰূপ অলপ কথা “কথা গুৰু চৰিতৰ”
পৰা তুলি দিয়া হল।

জ্ঞানী পুৰুষ সকলে কয় বোলে, ভক্ত, ভাগৱত আৰু ভগৱান একে বস্তু। মহাপুৰুষেও এই কথা বিশ্বাস কৰিবলৈ উপদেশ দিছে। নাম-ঘৰত ভাগৱত পুথি খনিকে ঈশ্বৰ কৃষ্ণ বুলি থাপনাত থাপি, শলা, বস্তু ধূপ ধুনা জ্বলাই মাহ প্ৰসাদ দি ফুলে জলে পূজা কৰি নাম কীৰ্ত্তন কৰা হয়। আন ধৰ্ম্মৰ মানুহেও ধৰ্ম্মপুথি খন মানে। বাইবেল, কোৰাণ, গুৰুগ্ৰন্থ চাহেব, খৃষ্টিয়ান, মুছলমান আৰু শিখ সকলে সমানে পূজা কৰে।

পদ্মনাভ আৰু নাৰায়ণ দুজন ভক্ত। প্ৰায়ে মহাপুৰুষৰ ওচৰলৈ আহি থাকে। পদ্মনাভৰ কথাত এদিন গুৰুজনাই কলে বোলে দশম কীৰ্ত্তন পুথি দুখনি কৃষ্ণ বস্ত্ৰৰ মূৰ্ত্তিৰ সমান। ঘোষা, বজ্জাৰলী আমাৰ থাকিবৰ থান। যি সকলে ভক্তি কৰিব আমাক ঘোষাতে পাব। এই কথা বতৰা বৈকুণ্ঠ আতৈয়ে শুনি আছিল। তেওঁ ঘৰৰ পিচফালে পিৰালিত বহি ঘোষাৰ পাত লুটিয়াই বগৰাই আছে। আন এজন ভকতে তাকে দেখি আহি গুৰুজনাত কলে বোলে বাপ, বৈকুণ্ঠ

আঁতৈয়ে দেখোন ঘোষাখনি নেচা নেচ কৰি আছে, নপঢ়েও। বোলে মাতাহেঁ। মাতিলে আহিল। বোলে তুমি হুৰু ঘোষাখনি নেচা নেচ কৰি আছা, কিয়? বোলে আপুনি দেখোন কৈছিল, বোলে মই ঘোষাৰ মাজতে থাকোঁ—তাকে কেনেকৈনো থাকে মেলি চোৱা হৈছিল। সেইকথা শুনি গুৰুজনে ঘোষা মাতিলে।—

অজ্ঞান আন্ধাৰে পৰিয়া জীৱৰ

জ্ঞান পথ ভৈলা নাশ

নাম অপ্রানীয়া বিনে আন মতে

নেপায় হৰিৰ পাশ ॥

আক বুজিবা গভাইত মহলে চোৰে চুৰ নকৰে আক চুৰি কৰি তাক লাভ কি হব। আকো সেইদৰে গিৰিহঁতেও বিপুৱা (চোৰাৰচোৱা) নহলে চোৰ ধৰা পেলাব নোৱাৰে। সেইমতে বিনা আশ্ৰয়ে (গুৰু নোসোধাকৈ অৰ্থাৎ তেওঁৰ সমুখ নোহোৱাকৈ) তেওঁক কেনেকৈ পাবা। ধৰ্ম্ম কথাৰ মৰ্ম্ম বুজিব লৈকে গুৰু লাগে। সাধাৰণ কথা এটাকে বুজিবলৈ শিক্ষক এজন নালাগে জানো।

পদ্মনাভ আক নাৰায়ণ লক্ষৰ ছয়ো সমানে সন্মানিত লোক। ছয়ো সদায় একে সময়তে গুৰুজনাৰ ওচৰলৈ আহি বহে। পদ্মনাভ অহা মাত্ৰকে চৰা পাৰি দিয়ে, গুৱা খাবলৈ দিয়ে আক আদৰ কৰি কুশল বাৰ্তা সোধে কিন্তু নাৰায়ণ আহি আঠ লৈ বহি থাকে গুৰুজনই সেই ফালে নাচায়ো, নোসোধেও, গুৱা, নিৰ্ম্মালী, প্ৰাসাদকো নিদিয়ৈ। এদিন এজন ভকতে বোলে বাপ, ইনো কি কথা ছয়োজন সমানে ডাঙৰীয়া লোক। এজনক যে আপুনি ইমান আদৰ সাদৰ কৰে, প্ৰসাদ, গুৱা, নিৰ্ম্মালী দি মাতে। আনজনে আঠ কাঢ়ি

মাটিত পৰি থাকে, সেই ফালে আপুনি নেচায়েই দেখোন। আন সম্ভাৰ কথাই নাই। গুৰুজনে বোলে তোমালোকে ভু নোপোৱা মনৰ কথা। মই, জানি যাক যি লাগে দিওঁ। পদ্মনাভে মান বিচাৰে তেওঁক মান দিওঁ। নাৰায়ণ আহে আমাৰ ওচৰত কুশলৰ হেতুৰে (অৰ্থাৎ আমাক বিচাৰি) তেওঁক মাতিলেও সন্তোষ, নামাতিলেও সন্তোষ।

*

*

*

এদিন শ্ৰীৰাম আতা আহি হৰিহৰ আতাক লগ ললে আক গুৰুজনৰ আদেশ লৈ ছয়ো বাহিৰ বন্দৰলৈ গল। বাতি ছয়ো তাতে থাকিল। বাতিপুৱা শ্ৰীৰাম আতাই বোলে যাওঁ বলা। হৰিহৰ আতাই বোলে এতিয়ানো কিয় যাব লাগে। শৌচাচাৰ কৰি, গা পা ধুই গুৰু সেৱা কৰি নাম গুণ গাই ভোজন কৰি গলেও পামগৈ। এতিয়াই কিয় যাব লাগে? শ্ৰীৰাম আতাই কলে বোলে কালিৰ পৰা গুৰুজনাক নেদেখি এক যুগ যোৱা যেন লাগিছে। মই যাওঁ আক পলম নকৰোঁ। হৰিহৰে চিয়াৰত কলে বোলে গুৰুজন নো কত আছে, গাতে বাতি চেতন নাই। গৃহত অগ্নি বাহিৰত বিচাৰে কত পায়? হিয়াত হৰাইল হৰি, বাহিৰত হৰিল ফুৰি। শ্ৰীৰাম আতাই এই কথাৰ মৰ্ম্ম বুজিব নোৱাৰা বোলে তেন্তে তুমি চাউল সিজাই খাই বৈ আহা—মই ৰব নোৱাৰোঁ। যাওঁ গৈ বুলি বিশ্বাসৰ ৰদে লৰি টাপৰি ঘূৰি আহিল। দেড় পৰৰ বাট দণ্ডতে পালেহি। আহি পায়ৈই গুৰুজনক সেৱা কৰিলে বোলে হৰিহৰ একা। বোলে তেৰা ভোজনকৈ আহিব। মই আপোনাক নেদেখি যুগ যোৱা খেন পাই লৰি আহিলোঁ। গুৰুজনাই খঙ কৰি কলে, উঠ গুচ ইয়াৰ পৰা।

অ, সাহ এৰি বাহ, মুকুতা এৰি শুকুতা চাবলৈ আহিছ লৰি
খেদি। গুচ্ ইয়াৰ পৰা।

গুৰুজনাৰ কথাত শ্ৰীৰাম আতাই বৰ ভয় খালে কিন্তু আদেশ
মান্ত কৰি পুনু লৰি ঘূৰি হৰিহৰ আতাৰ গুৰিলৈ আহিল। ইফালে
হৰিহৰ আতাই শুদ্ধি শৌচ হৈ নাম গুণ গাই ছকঠা চাউল সিজাই,
ছখন পাত পাৰি চক সামৰিছে, এনেতে শ্ৰীৰাম আতা আহি আতাৰ
ভৰিত পৰি কান্দিবলৈ ধৰিলে। আতাই তেওঁক বুজাই বঢ়াই তুলি,
গা ধুৱাই ছয়ো ভোজন কৰিলে। পিচত ছয়ো ঘৰৰ পিনে
উলটিল। যাওঁতে যাওঁতে শ্ৰীৰাম আতাই বোলে গুৰুজনাই
কাহানিও মোক এনে বাগ কৰা নাই। হৰিহৰ আতাই বোলে
সেই কথা মই আগতে তোমাক কৈছিলোঁ। যি হওক ছয়ো গৈ
গুৰুজনাক সেৱা কৰিলে তেতিয়া তেখেতে কলে বোলে—“লাখ
টকাৰ ভাই মনত যি নাই, ঘৰতো নাই। এই কথাত যাৰ বিশ্বাস
তেওঁত হৈ মোৰ সন্তোষ।”

গুৰুজনাৰ এই কথাত সকলো ভকতৰে মনৰ পৰা অনিশ্চয় ভাব
আতৰিল। ঈশ্বৰত যাৰ দৃঢ়মতি হয় তেওঁহে এইদৰে ভাবিব পাৰে।

বৈকুণ্ঠ আতৈৰ মনত শিবৰ নামে ভকত এজনে সংশয় লগাবলৈ
বোলে গুৰুজন কি বস্তু চিন্তাইছে। সৰল মনৰ বৈকুণ্ঠ আতৈয়ে
এদিন গুৰুজনাৰ প্ৰাৰ্থনা কৰিলে বোলে আপোনাক কি বস্তু বুলি সেৱা
কৰিম? এই কথাত গুৰুজন আচৰিত হল আৰু বোলে তোমাক
এনে কথা সুধিবলৈ কোনে কলে? বোলে বাপ শিবৰে মনত সংশয়
লগালে! বোলে বাক এই কথাৰ অম্বয় পাবলৈ জনাৰ্দন আতৈৰ
তালৈ অহা যোৱা কৰিবা।

গুৰুৰ আদেশত বৈকুণ্ঠ আতৈয়ে সততে খৰি, পাত, মাছ, শাক,
গুৱা, পাণ যেতিয়াই যি মিলে তাকে লৈ জনাৰ্দন আতৈক দিয়ে আৰু
তত্ত্ব কথা শুনিবলৈ প্ৰাৰ্থনা কৰে। এইদৰে পাঁচ মাহ আহ যাহ কৰি
আছে। এদিন জনাৰ্দন আতৈয়ে ভোজন কৰি কাথিত বহি মুখ
ধুইছে এনেতে দেখিলে বৈকুণ্ঠ আতৈয়ে আনফালে দি নি তেওঁৰ চুৱা
পাতখন পেলাইছে। তাকে দেখি তেওঁ মুখ ধুই আহি বাগকৈ বোলে
তুমি ব্ৰাহ্মণ তন্তু। মাছটো শাক মুঠি খৰি দাল মৰম জানি দিছা
খাইছোঁ। এনে অযোগ্য বন খনি কিয় কৰা? উত্তৰত তেওঁৰ গুৰু-
জনৰ আদেশৰ কথাটো বহলাই কলে। তেতিয়া আতৈৰ মুখে গুৰু-
বাক্য শুনি তেওঁৰ ওপৰত দয়া জন্মি—পৰম তত্ত্ব বুজাই কলে। সেই
লগতে গুৰুজন কি বস্তু ওলাই পৰিল আৰু শান্তত গুৰু কাক বোলে
বুজাই দিলে। পিচ দিনা ছয়ো গুৰুৰ ওচৰলৈ গৈছে। গুৰুজনে
চৰাত ভকত সকলক লৈ বহি আছিল। জনাৰ্দন আতৈয়ে গুৰুৰ মুখৰ
পোনে আঠু ললে। বৈকুণ্ঠ আতৈয়ে গুৰুৰ পাচ ফালে আঠু ললে।
গুৰুজনে জনাৰ্দনৰ ফালে পিঠি দি বৈকুণ্ঠৰ সমুখ হল। জনাৰ্দন
আতৈৰ ভাব হল যে কিজানি বৈকুণ্ঠ আতৈক পৰমার্থ কোৱাত
অপৰাধ হল হবলা? ইয়াকে ভাবি তেওঁ ঘোৰা মাতিলে, বোলে—

কিনো অপৰাধ কৰি আছোঁ আমি

মাধব বান্ধব প্ৰাণ।

নাম ধৰি ডাঁকো হিয়াত থাকিয়া।

কেনে নেদা সমিধান ॥

হায় হায় কতনো অমোঘ ঘোৰ অপৰাধ কৰিছোঁ। বুলি কাকুতি
কৰাত গুৰুজন সমুখ হৈ কলে, “মই তোমালৈ পিঠি দিলোঁ।

ঘোষাৰ হে সমুখ হৈছে বা ঘোষাইহে কৰাইছে। তোমাৰ হৃদয়ত ইমান দিন আছিলে*, এতিয়া বৈকুণ্ঠলৈ গলে*, তোমাৰ হৃদয় এৰিলে*। এই কথা শুনি আতা সেইতে চাচ্ কৰে মাটিত পৰি কান্দিবলৈ ধৰিলে। হায় হায় কিয় মই পাপীষ্ঠই এনে কথা কলে*। তেতিয়া কৃপাল পুৰুষে দয়া কৰি তেওঁক ধৰি তুলিলে আৰু আদৰ কৰি কলে উঠা, উঠা খেদ নকৰিবা। মই তোমাৰ হৃদয়তো থাকোঁ, বৈকুণ্ঠতো থাকোঁ”।

মুনিবাহন

মাদ্ৰাজ প্ৰদেশৰ নিবুলাপুৰ নামে ঠাইত খৃষ্টীয় এশ শতাব্দীৰ তিক্ৰপ্ৰান আলোয়াৰ* নামে এজন ভক্ত জন্ম গ্ৰহণ কৰে। তেওঁ জাতত পেৰিয়া বা চণ্ডাল আছিল। সৰু কালৰে পৰা তেওঁৰ সঙ্গীতত বাপ আছিল। বীনা যন্ত্ৰেৰে তেওঁ সদায় গান গায়। তেওঁৰ গান ভক্তিৰ গান ॥ যেহেতু সৰু কালৰে পৰা তেওঁ হৰি ভক্তি পৰায়ণ আছিল।

তেওঁ ফুল গীণ বাই
মুখে হৰি গুণ গাই
এইদৰে ভিক্ষা কৰি
দুৱাৰে দুৱাৰে ঘূৰি।

* আলোয়াৰ শব্দৰ অৰ্থ হৈছে শাসনকৰ্ত্তা। এই শব্দ বজা আৰু ধৰ্মগুণক এই দুয়োটা কথাৰ ব্যৱহাৰ কৰে।

সন্তোষে তাৰেই চলে,
বেজাৰ নাই যদি নিমিলে,
—নামৰ মুখেই চলে ॥
হৰিনাম অমৃত বুলি মানে
পান কৰে সদা হৃষ্ট মনে ॥

কাৰেবী নদীৰ পাৰত শ্ৰীৰঙ্গনাথৰ মন্দিৰ। এই মন্দিৰটি বৰ ডাঙৰ। সাতখলপা দেৱালৰে ঘেৰা। মন্দিৰৰ দেৱতাও জাগৃত বুলি সকলোৱে বিশ্বাস কৰে। মন্দিৰৰ কাৰণে কাৰেবী নৈৰ পৰা পানী আনিবলৈ মাথোন এটা সৰু বাট। এদিন তিক্ৰপ্ৰানে বীণখনি বাই হৰিগুণ গাই সেই বাটেদি মন্দিৰলৈ আহি থাকোঁতে হৰিনামত মন এনেকৈ মজি গল যে তেওঁ বাহিৰা চेतন হেৰুৱাই সেই বাটতে অজ্ঞানৰ দৰে হৈ পাৰ থাকিল।

মুনি নামে মন্দিৰৰ এজন সেৱকে প্ৰভুৰ স্নানৰ কাৰণে কলহত পানী লৈ সেই বাটেদি আহি দেখে কোনোবা এজন মানুহে বাটতো আগুৰি তাতে পৰি আছে। আৰু দেখিলে মানুহ জনৰ হাতত এখনি বীণ। তত্পৰে চিন পালে মানুহজন পেৰিয়া অৰ্থাৎ জাতত অস্পৃশ্য। তেওঁ ভাবিলে মানুহজন টোপনিত পৰি আছে। যাতে সাৰ পাই বাট এৰি দিয়ে তাৰ বাবে কেইবাবাৰো চিঞ্চৰি মাতিবলৈ ধৰিলে, ধমক্ দি বাট এৰি দিবলৈ কলে তথাপি মানুহজনৰ লৰচৰ নাই। ঠাই ডোখৰো এনে সঙ্কীৰ্ণ যে ফালৰি কাটিও আহিব নোৱাৰি। হাতত পানীৰ কলহ লৈ বৈ থকাও টান, প্ৰভুৰ স্নানৰো সময় পাৰ হৈ যায়। মানুহজনেও সাৰ নাপায়, এতিয়া তেওঁ কৰে কি? নিকপায়ত পৰি মুনিয়ে শিলগুটি এটা লৈ শুই থকা মানুহজনৰ গালৈ মাৰি দিলে।

শিলগুটিৰ আঘাত পাই তিক্ৰপ্ৰানৰ চেতনা আহিল। তেতিয়াহে তেওঁ দেখে যে মন্দিৰৰ বাটত তেওঁ পৰি আছে আৰু মন্দিৰৰ সেৱকে প্ৰভুৰ কাৰণে পানী লৈ যাব পৰা নাই। তেওঁ ততালিকে উঠি নিজকে

মহা অপৰাধী জ্ঞান কৰি হাতযোৰ কৰি অপৰাধৰ ক্ষমা খুজিলে । নিজকে ধিকাৰ দি অন্তৰত ভয় লৈ কোবেৰে তাৰ পৰা আতৰি গল ।

মুনিয়ে পানী লৈ শ্ৰীমন্দিৰৰ দুৱাৰমুখ পাই দেখে যে দুৱাৰ ভিতৰ ফালৰ পৰা বন্ধ হৈ আছে । হেচোক মাৰি তেওঁ এবাৰ চালে, কি জানিবা মুকলি হয়—দুৱাৰ মুকলি নহল । তেওঁৰ বৰ খঙ উঠিল । বাটত ঘটিছে সেই, আকৌ ইয়াতো এই । আজি নো কি বিপৰীত কথা । অসময়ত ভিতৰ ফালৰ পৰা কোনে দুৱাৰ জপাই থৈছে বুলি তাত থকা সেৱকৰ নাম ধৰি ৰিঙিয়াই মাতিবলৈ ধৰিলে । কোনো সা সহাৰি নাই । তদুপৰি আচৰিত হৈ দেখিলে যে মন্দিৰৰ সকলোবোৰ সেৱক তেওঁৰ ওচৰলৈ আহি গোট লৈছে । তেন্তে কোনে ভিতৰ ফালৰ পৰা মন্দিৰৰ দুৱাৰ বন্ধ কৰিলে ? সকলো সেৱক অস্তমান । কাৰো এতিয়া বুজিবলৈ বাকী নাথাকিল যে প্ৰভুৰ কোনো কথাত কোপ হৈছে, নতুবা এনে কথা কেনেকৈ সম্ভৱ হব ।

নিয়মিত সময়ত প্ৰভুৰ স্নানৰ বাবে পূজাৰী সকল চিত্তিত, আন আন সেৱক সকল কিংকৰ্তব্যবিমূঢ় । মুনিয়ে বাহিৰৰ পৰাই প্ৰভুৰ ওচৰত অপৰাধৰ বাবে ক্ষমা ভিক্ষা কৰি প্ৰাৰ্থনা কৰিবলৈ ধৰিলে । হে প্ৰভু, দাস সকলৰ কি অপৰাধ হৈছে জানিব পৰা নাই জানিলেই প্ৰান দিও বিহিত কৰা হব । প্ৰভু তুমি অগতিৰ গতি । আমাৰ প্ৰতি প্ৰসন্ন হয় যেন ।

এনেদৰে ব্যাকুল ভাবে চকুৰ পানী টুকি, কান্দি কাটি তুতি তৰ্পন কৰোঁতে কৰোঁতে মুনিয়েই ভিতৰৰ পৰা কোনোবাই কোৱা যেন শুনিলে—মুনি, তয়ে আজি নোক শিলগুটিৰে আঘাত কৰিলি । তোৰ কাৰণেই দুৱাৰ বন্ধ । তোক মোৰ ওচৰলৈ আহিবলৈ নিদিওঁ । এই কথাত মুনিৰ মাত হৰিল । কাতৰ প্ৰাৰ্থনাৰে জনালে—প্ৰভু মই অজ্ঞান । কেনেকৈ আপোনাক আঘাত কৰিলোঁ বুজা নাই । মোক জ্ঞান দিয়ক প্ৰভু । আপোনাতে মোৰ শৰণ । এইবাৰ প্ৰভু তুষ্ট হৈ

কলে “পানী আনোতে যি জনক শিলগুটি মাৰি আতৰ কৰিছিল। তেওঁ এজন মহাপুৰুষ, মোৰ দ্বিতীয় বিগ্ৰহ সদৃশ । বীণা যন্ত্ৰেৰে মোৰে নাম সংকীৰ্ত্তন কৰি তাত পৰি আছিল । তেওঁক বিচাৰি লগ ধৰি কান্ধত তুলি আনি মোৰ মন্দিৰ প্ৰদক্ষিণ কৰিলেহে মন্দিৰৰ দুৱাৰ মুকলি হব, নতুবা নহয় ।

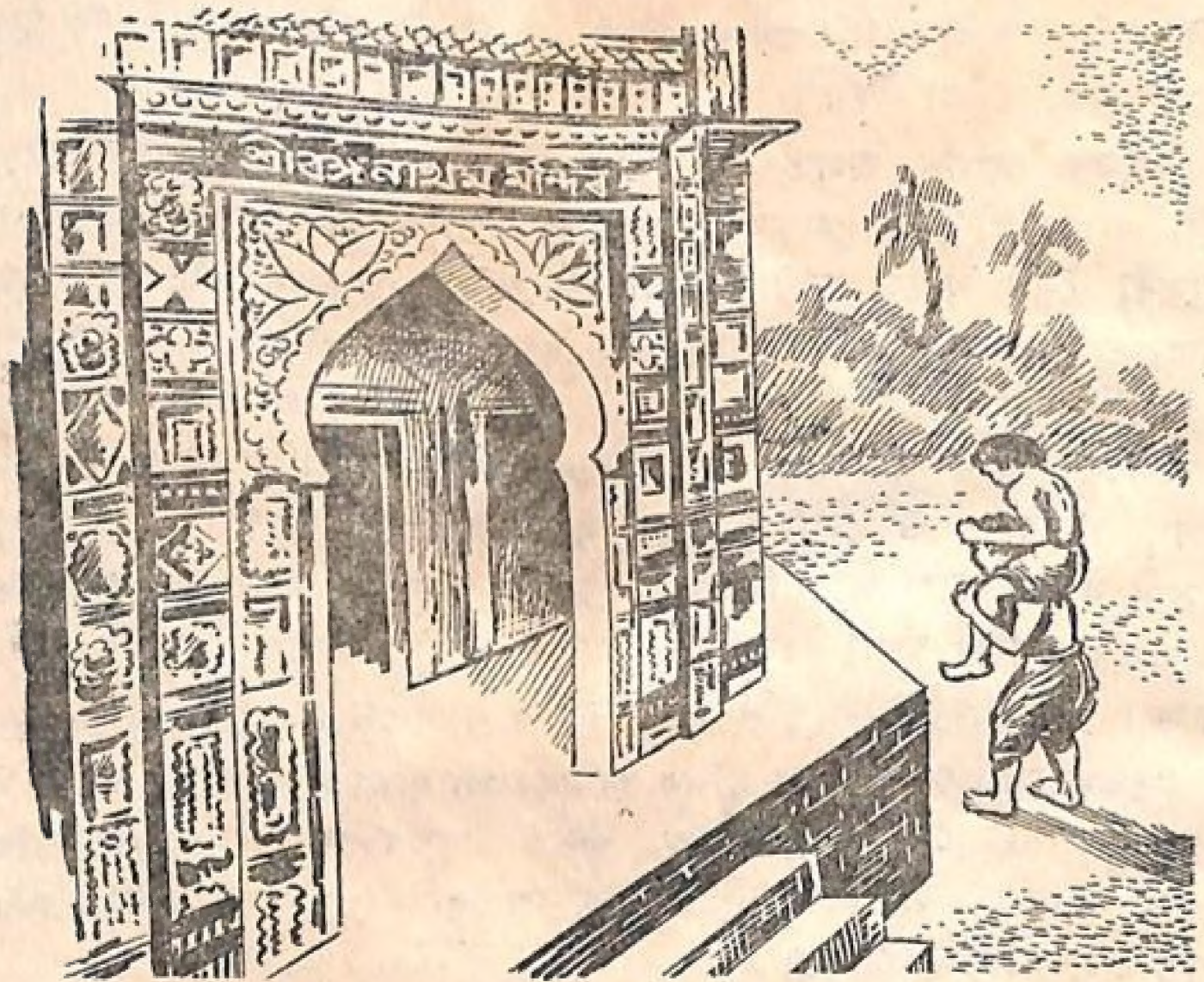
প্ৰভুৰ কৃপাৰ ফলত মোৰ অশেষ অপৰাধ, নাজানি কৰা দোষৰ ক্ষমা পালোঁ বুলি অন্তৰত আশ্বাস লৈ সেই লোকজন বিচাৰি কাৰেৰী নৈৰ ফালে লৰি যাবলৈ ধৰিলে । কিছুদূৰ যোৱাৰ পাছত আতৰত তিক্ৰপ্ৰান আলোয়াৰক দেখা যেন কৰিলে । কোবেৰে আগবাঢ়ি গৈ ভক্তিৰে হাতযোৰ কৰি ববলৈ প্ৰাৰ্থনা জনালে । তিক্ৰপ্ৰানে কিন্তু ভাবিলে, মই প্ৰভুৰ আৰু কিবা অপৰাধ লগালোঁ হবলা, নতুবা এওঁ মোক খেদা মাৰি আহিছে কিয় । এই ভাৰি আতৰি যাব খোজে আৰু চিঞৰি কয়—“প্ৰভু মই দীনহীন, জাততো চণ্ডাল । মোক ক্ষমা কৰক । আগৰ দৰেই শিলগুটি মাৰি শাস্তি দিয়ক । মোক চুই আপুনি অপবিত্ৰ হব নালাগে ।

তিক্ৰপ্ৰানে কোৱা কথা মুনিৰ শুনিবৰ সময় নাই । তেওঁৰ একমাত্ৰ প্ৰাণৰ আগ্ৰহ কেনেকৈ মানুহ জনক প্ৰভুৰ আদেশত লগ পাব, তেওঁক কান্ধত তুলি লৈ মন্দিৰ প্ৰদক্ষিণ কৰিব । আন কথা তেওঁৰ কাণত নোসোমাই এতিয়া ।

হয়ো, চাওঁতে চাওঁতে গৈ গৈ মন্দিৰলৈ তিক্ৰপ্ৰানক গৰা মাৰি ধাৰ একে চিপে কান্ধত তুলি লৈ আনি শ্ৰীমন্দিৰৰ ফালে লৰি আহিল । উশাহ নসলোৱাকৈ যেন তেওঁ লৰি লৰিয়েই সেই সুবৃহৎ মন্দিৰৰ চাৰিওফালে ঘূৰি প্ৰদক্ষিণ কৰি ঘাই দুৱাৰত নমাই প্ৰণাম কৰা মাত্ৰে সেই দুৱাৰ আপুনি মুকলি হল ।

এতিয়াৰ পৰা তিক্ৰপ্ৰান আলোয়াৰৰ মহিমা সকলোৱে বুজি

পালে। প্রভুৰ আদেশত মুনিয়ে তেওঁক কান্ধত লব লগা হোৱাত—
এতিয়াৰ পৰা তেওঁৰ নাম হল মুনিবাহন।

পেৰিয়া বা চণ্ডাল হলেও মুনিবাহন হুঁৰভক্ত। শাস্ত্ৰতো আছে—
“দ্বিজো ইপি স্বপাচো শ্ৰেষ্ঠ হবিভক্তি পৰায়ণঃ। হবিভক্তি পৰায়ন
চণ্ডালো ব্ৰাহ্মণতকৈ শ্ৰেষ্ঠ।

সকলোতে গুণৰে আদৰ।